

195

ΠΕΤΡΟΥ Θ. ΠΕΝΝΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΒΙΣΑΛΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΙΓΡΙΤΑΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ*

Κύριε Πρόεδρε·

Είλικρινά με συγκινοῦν τὰ εὐγενικά σας λόγια και ἡ τόσο θερμὴ παρουσίασή μου στὸ ἀκροατήριο.

Σὰς εὐχαριστῶ γι' αὐτὸ θερμότατα. Ἰδιαίτερα εὐχαριστῶ τόσον ἐσᾶς προσωπικῶς ὅσον και ὀλόκληρο τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ λαμπροῦ σας Συλλόγου «Ὁ Βισάλτης», γιὰ τὴν τόσο τιμητικὴ γιὰ μένα πρόσκληση νὰ μιλήσω στὴ σημερινή σας ἑορταστικὴ ἐκδήλωση, γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Νιγρίτας και τῆς περιοχῆς, με τὴν ὁποία με συνδέουν πολλαπλοὶ δεσμοί, και γιὰ τὴ χαρὰ πὸν μοῦ δώσατε νὰ ἐπικοινωνήσω ξανά με τόσους παλιούς και ἐκλεκτοὺς φίλους και συμπατριῶτες.

Κυρίες και Κύριοι·

Γιὰ τὸν ἑορτασμό τῆς τόσο σημαντικῆς γιὰ τὴ Νιγρίτα και ὀλόκληρη τὴν Ἐπαρχία σημερινῆς ἐπετείου, πὸν ἐπεσφράγισε τὴν μοίρα της, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐπιλεγῆ προσφορώτερο θέμα ἀπὸ τὴν ὑπόμνηση και τὴν ἔξαρση τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, πὸν χρόνο με χρόνο πᾶνε νὰ σβήσουν ἀπὸ τὴ μνήμη και τῶν παλαιότερων και τῶν νεωτέρων.

Ἄν πιστέψουμε πὸς ἡ ἱστορία εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῆς ἀνθρωπότητος γενικά, ἰδιαίτερα δὲ τῆς ἐξελικτικῆς πορείας ἑνὸς Ἐθνους ἢ ἑνὸς Κράτους, τότε ἀσφαλῶς, ἡ γνώση τοῦ παρελθόντος ἑνὸς τόπου βοηθεῖ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ παρόντος και μᾶς χαράσσει τὴ γραμμὴ πλεύσεως γιὰ τὸ μέλλον.

Δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια στὸ βραχὺ χρονικὸ διάστημα μιᾶς ὥριαίας περίπου ὀμιλίας νὰ δοθῆ ἔξαντλητικὰ και ὀλοκληρωμένη ἡ εἰκόνα και ἡ ἱστορικὴ φυσιογνωμία μιᾶς περιοχῆς μικρῆς μὲν ἐκτάσεως ἀπὸ ἄποψη γεωγραφικοῦ χώρου, ὅπως ἡ Βισαλία, ὅμως πλούσιας σὲ ἱστορικὲς ἀναμνήσεις, σὲ πολεμικὰ δραματικὰ γεγονότα και ποικίλες ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Εἶναι ἀποστολὴ ἄλλης μορφῆς μελέτης ἢ ἔρευνα σὲ βάθος και ἡ λε-

* Ὁμιλία πὸν δόθηκε στίς 22 Φεβρ. 1976 στὴν Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, με τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 63ης ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Νιγρίτας, κατὰ πρόσκληση τοῦ Συλλόγου «Ὁ Βισάλτης» Θεσσαλονίκης.

πτομερειακή εξέταση τῶν ἱστορικῶν προβλημάτων, πού ἀνακύπτουν ἀπὸ τὴν ἐνδελεχῆ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν γραπτῶν καὶ τῶν ἄλλων μνημείων καὶ ἐρειπίων πού εἶναι κατάσπαρτα σ' ὅλη τὴ Βισαλτία.

Γι' αὐτὸ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἀναφέρω, χωρὶς καθόλου νὰ μειωθῇ ἡ σημασία τῶν ἄλλων, γεγονότα πού προβάλλουν ἀνάγλυφα καὶ φωτίζουν ἔντονα τὸ παρελθόν, ὅσον τὸ δυνατόν σὲ ἀδρῆ ἐξελικτικὴ ἀφήγηση, ὥστε ὁμαλὰ νὰ προσγειωθοῦμε στὴν ἐποχὴ στὴν ὁποίαν ἐξελίχθησαν τὰ συμβάντα ἐκεῖνα, πού μᾶς δίνουν σήμερα δικαιολογημένα τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα μὲ ὑπερηφάνεια καὶ νὰ πανηγυρίζουμε.

Καὶ τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶναι πρῶτα ἡ πολιτιστικὴ παράδοση τῆς γῆς τῶν Βισαλτῶν καὶ ὕστερα ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίσταση τῶν ἀνθρώπων τῆς, μὲ ἐπίκεντρο τὴν πόλη τῆς Νιγρίτας στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, τόσο κατὰ τῆς τουρκικῆς καταπιέσεως ὅσο καὶ κατὰ τῆς βουλγαρικῆς διεισδύσεως στὸν καθάριον ἑλληνικὸ καὶ ἀμόλυντο χῶρο τῆς, ὡς τὴν εὐλογημένη ἡμέρα τῆς 21ης Φεβρουαρίου τοῦ 1913, πού ἀνέπνευσε κὶ αὐτὴ τὴν αὖρα τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἀρχαία Βισαλτία εἶναι ἀναμφισβήτητα τμῆμα τοῦ Μακεδονικοῦ χώρου. Ὁ πολὺς Στέφανος Βυζάντιος, στὸ θαυμασιὸν γεωγραφικὸν τοῦ λεξικό, πού συνέταξε μὲ βάση τὶς πληροφορίες πού εἶχε ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀρχαίους γεωγράφους καὶ ἱστορικούς, στὸ σχετικὸ λῆμμα σαφέστατα ἀναφέρει: «*Βισαλτία πόλις καὶ χώρα Μακεδονίας*».

Τὰ ὄρια τῆς δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένα. Μὲ βάση ὅμως τὶς εἰδήσεις πού ἀντλοῦμε πάντοτε ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα, προσδιορίζονται καὶ τοποθετοῦνται ἀνατολικά μὲν ὡς τὸν Στρυμόνα καὶ πρὸ πέρα ἀπ' αὐτὸν καὶ τὴν Κερκινίτιδα λίμνη, δυτικὰ στὸν Βερτίσκο καὶ σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνα ὅτι Βισάλται κατοικοῦν «*ὑπερθεν Ἀμφιπόλεως καὶ μέχρι πόλεως Ἡρακλείας*», τὰ βορεινὰ ὄρια πρέπει νὰ φθάνουν μέχρι τοῦ σημερινοῦ Σιδηροκάστρου. Στὸ νότον ἐφάπτεται μὲ τὴν ἀνοικτὴ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου διὰ μέσου τῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου. Πάντως τὰ ὄρια τῆς Βισαλτίας δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν σταθερὰ καὶ μόνιμα σ' ὅλη τὴν ἱστορικὴ τῆς πορεία.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι στὸν καιρὸ τοῦ ἡ Βισαλτία καὶ ἡ γειτονικὴ Κριστωνία ἀποτελοῦσαν μιὰ διοικητικὴ ἐνότητα, πού περιλάμβανε καὶ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἐχέδωρου, δηλαδὴ τοῦ σημερινοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι Βισάλται κατοικοῦσαν στὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Νέστου, τὴ λίμνη τ' Ἀχινοῦ, τὴν Ἡϊόνα, τὴν Ἀμφίπολη, στὴν ὁποία οἰκήτορες πολλοὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἦσαν Ἀργίλιοι τῆς Βισαλτίας, καὶ τέλος κατὰ ρητὴν πάλι μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδην «*Βισάλται συνέζων μετὰ Κριστωνῶν καὶ ἄλλων εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀκτῆς τῆς Χαλκιδικῆς*».

Αὐτὲς ὅμως οἱ ἐστίες Βισαλτῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν σὰν ἐπεκτατικὴ ἐνέργεια σὲ βάρος ἄλλων περιοχῶν, ἀλλὰ ἀπλῶς σὰν ἀποικιστικὴ προσ-

πάθεια, ἐξ αἰτίας τῆς στενότητος τοῦ χώρου καὶ τῆς ἀνάγκης ἐπιβιώσεως.

Ἡ Βισαλία παρ' ὅλον πού ἦτο μικρὴ σὲ ἔκταση, ὡς τόσο εἶχε πολλὰ καὶ ἀξιόλογα πολισμάτα. Ἀναφέρονται ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ἡ Ἄργιλος, ἡ Ὅσσα, τὸ Κερδύλιον, ἡ πόλις Βισαλία, πού ἦταν καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, αἱ Καλλίτεροι, ἡ Ὀρέσκεια, ἡ Εὐπορία, ἡ Βέργα, ἡ Βρέα καὶ ἄλλες.

Εἶναι δύσκολο σήμερα νὰ ὀρισθῇ ἡ θέσις κάθε μιᾶς ἀπ' αὐτὰς τὶς πόλεις. Ὅλες σχεδὸν ἀπὸ τῆ λαίλαπα πολεμικῶν γεγονότων ἐξαφανίσθησαν, οἱ δὲ συγγραφεῖς, μνημονεύοντάς τες περιστασιακά, δὲν μᾶς ἄφησαν στοιχεῖα γιὰ τὸν ἐντοπισμό τους. Καὶ αὐτὴ ἡ ὁμώνυμη πρωτεύουσα τῆς Βισαλτίας εἶναι ἄγνωστο πού βρισκόταν, γιὰτι καὶ τὸ χωρίο τοῦ Ἡροδότου πού μνημονεύει ὅτι ἔκειτο *«καθόπερθεν τῆς Ἀργίλου»* σύγχυση μᾶλλον προκαλεῖ στοὺς συγγραφεῖς σχετικὰ μὲ τὴν τοποθεσίαν της, παρὰ λύση τοῦ προβλήματος.

Ἡ Βισαλία εἶναι κατάσπαρτη ἀπὸ σιωπηλὰ ἐρείπια, πού δὲν μπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ κανεὶς σὲ ποιὰν ἀπὸ τὶς πόλεις πού ἀναφέραμε ἀνήκουν. Ἴσως δὲν ἤρθε ἡ στιγμή νὰ γίνῃ γνωστὸ τὸ μυστικὸν πού ζηλότυπα τὸ φυλάγουν γιὰ νὰ τὸ ἀποκαλύψουν κάποτε, σὰν ἀπάντησις στὴ δραστηριότητα μιᾶς συστηματικῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης.

Ἐλάχιστες ἐπίσης πληροφορίες ὑπάρχουν σχετικὰ μὲ τὴν προέλευσις τοῦ ὀνόματος τῶν Βισαλιῶν. Τὸ ὄνομα Βισάλτης ἢ Βισάλτιος, πού ἡ ρίζα του εἶναι ἀναμφισβήτητα Θρακικὴ, δὲν στάθηκε μπορετὸ νὰ ἐρμηνευθῇ.

Τὸ πιθανότερον εἶναι ὅτι πῆραν τ' ὄνομα ἀπὸ τὸν Βισάλτη, τὸ γιου τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Γῆς, πού εἶναι καὶ ὁ πιθανότερος μυθολογικὸς γενάρχης τους. Κατὰ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον *«Βισαλία πόλις καὶ χώρα Μακεδονίας ἀπὸ Βισάλτου τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Γῆς. Τὸ Ἐθνικὸν Βισάλτης· ἐστι καὶ Βισάλτης ποταμός· τὸ Ἐθνικὸν Βισάλτιος ἀφ' οὗ Βισαλία ἢ χώρα»*.

Ἡ ὀνομασία αὐτὴ ἀπὸ τὸ γενάρχη τους Βισάλτη ἀκολούθησε τὴ συνήθη διαδικασίαν, πού συμβαίνει σὲς περιπτώσεις αὐτῆς. Ἀπὸ τὸν Βισάλτη ὀνομάσθηκε Βισάλτης ὁ κάτοικος τῆς χώρας, ὕστερα καὶ τὸ ποτάμι πού διέρρεε τὴν χώρα, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν νὰ παίρνουν τὰ ποτάμια τὰ ὀνόματά τους ἀπὸ τοὺς γενάρχες καὶ τοὺς βασιλεῖς καὶ πού σὲ ἀρκετὰς περιπτώσεις ἐθεοποιοῦνταν. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ στὴ μυθολογίαν, γιὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματός τους, μαρτυρεῖ τὴν προσπάθειαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴ θεῖαν καταγωγή τους καὶ ὅπωςδήποτε δείχνει τὴ στενὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὴ θρησκείαν, κατὰ τὴν προσφιλεῖν στοὺς Ἕλληνας συνήθειαν.

Οἱ Βισάλται εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια, δηλαδὴ ἀπὸ τὶς ἀρχὰς ἢ τὸ τέλος τῆς δεύτερης χιλιετηρίδας, ὅπως προκύπτει ἀπὸ προϊστορικοὺς οἰκισμοὺς πού βρέθησαν ἐκεῖ. Γιὰ τὴν περίοδον αὐτὴν καμμιά θετικὴ μαρτυρία δὲν ὑπάρχει, παρὰ μόνο μυθολο-

γικῆς ἀναφορές. Ἔτσι κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους ἀναφέρεται σὰν βασιλιάς τῶν Βισαλτῶν ὁ Ὀναρης, κάτω ἀπ' τὴν ἀρχηγία τοῦ ὁποίου οἱ Βισάλται ἐξεστράτευσαν ἐνάντια στὴν Καρδία, μιὰ πόλη τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, πού τὴν ἐκυρίευσαν ὕστερα ἀπὸ στενὴ πολιορκία.

Ποιά ἦ σχέση καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Βισαλτῶν μὲ τὴ μακρονὴ Θρακικὴ Καρδία ; Ὁ μῦθος μᾶς λύνει τὴν ἀπορία καὶ μᾶς περιγράφει τὶς συνθηκὲς κάτω ἀπ' τὶς ὁποῖες ἕνας ἀπλὸς κουρέας ἔγινε ἀρχηγὸς τῶν Βισαλτῶν.

Ὁ Ὀναρης σὲ μικρὴ ἡλικία πωλήθηκε σὰν δοῦλος στὴν Καρδία. Στὴν πόλη αὐτὴ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ μάθῃ τὴν τέχνη τοῦ κουρέα. Μία προφητεία, πού κυκλοφοροῦσε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Καρδίας, ἔλεγε ὅτι οἱ Βισάλται ἐπρόκειτο νὰ τοὺς κηρύξουν τὸν πόλεμο. Τοῦτο τὸ συζητοῦσαν συχνὰ στὸ κουρεῖο τοῦ Ὀναρη, χωρὶς φυσικὰ νὰ γνωρίζουν τὴν καταγωγή του.

Μαζὶ μὲ τὴν προφητεία, ὁ Ὀναρης ἔμαθε καὶ μιὰ ἄλλη περιεργὴ συνήθεια τῶν Καρδιανῶν. Συνήθιζαν δηλ. νὰ μαθαίνουν τὰ ἄλογά τους νὰ χορεύουν στὰ συμπόσιά τους κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους αὐλῶν. Τὰ ἄλογα ἀναγκάζονταν νὰ σηκώνουν τὰ μπροστινά τους πόδια καὶ νὰ ἐκτελοῦν διάφορες μιμητικὲς καὶ χορευτικὲς κινήσεις, ἀκολουθώντας τὸν ρυθμὸ τῆς μουσικῆς τῶν αὐλῶν.

Γνώστης πλέον τῶν λεπτομερειῶν τῆς συνήθειας αὐτῆς, ὁ Ὀναρης δραπέτευσε, ἦλθε στὴν Βισαλία καὶ ἀφοῦ μέσῳ μιᾶς αὐλιτρίδας πού ἀγόρασε ἔμαθε τὴν τέχνη σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς Βισάλτες, ἔγινε ἀρχηγὸς τους καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Καρδίας.

Στὸ κρισιμώτερο σημεῖο τῆς μάχης πού διεξαγόταν κυρίως μὲ ἱππικό, ὁ Ὀναρης διέταξε τοὺς Βισάλτες νὰ παίξουν τὶς γνωστὲς στ' ἄλογα μελωδίες, ὅποτε ἐπεδόθησαν στὸ γνωστὸ σ' αὐτὰ χορὸ. Ἔτσι ὁ ἐχθρὸς ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποκύψῃ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Ὀναρη. Πρωτότυπη βέβαια καὶ πολὺ χαριτωμένη ἔκβαση μιᾶς πολεμικῆς συγκρούσεως.

Καὶ αὐτὰ μὲν λέγει ἡ μυθολογία.

Οἱ γραπτὲς ὅμως μαρτυρίες ἀφθονοῦν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδη καὶ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν, πού μὲ τὰ ἀθάνατα πνευματικὰ τους δημιουργήματα μᾶς ἄφησαν μιὰ πλήρη καὶ ζωντανὴ εἰκόνα γεγονότων καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς μας.

Ἡ Βισαλία, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπαφῆς της μὲ τὸ Αἰγαῖο, πολὺ ἐνωρὶς ἦρθε σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἕλληνες τοῦ Νότου, οἱ ὁποῖοι ἴδρυσαν σ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἀποικίες, φέρνοντας μαζί τους τὴ θερμουργὸ ἀνθρωπιστικὴ πνοὴ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ στενὴ ἐπαφὴ τῶν ἐντοπίων μὲ τοὺς ἀποίκους καὶ ἡ ἀνάπτυξη πολιτιστικῶν σχέσεων συντελοῦν

στὴ βαθμιαία ἀφομοίωση καὶ ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴ θεώρηση καὶ ἀντίληψη καὶ στὸν τρόπο ζωῆς καὶ στὴ γλώσσα.

Στὴν πρωτοπορία τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας βρίσκονται οἱ Ἀθηναῖοι, πού ἐγκαθίστανται στὰ παράλια τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, σὲ ἀρκετὸ βάθος τῆς παραστρυμονίας περιοχῆς. Ἐκμεταλλεύονται τὰ χρυσορυχεῖα τοῦ Παγγαίου. Ἀποκομίζουν κέρδη, ἀλλὰ καὶ ἐδραιώνονται στρατηγικὰ γιὰ τὴν ἀνεμπόδιστη καὶ ἀσφαλῆ διείσδυση στὴν ἐνδοχώρα. Ἡ Ἀμφίπολις καὶ ἡ Ἡϊὼν εἶναι τὰ βασικὰ ὀρμητήρια γιὰ τὴν ἀποικιστικὴ τους ἐξόρμηση.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν Ἀθηναίων ἀποδίδεται κυρίως στὴν καλλιέργεια συμπαθείας καὶ φιλικῶν σχέσεων μὲ τοὺς Θράκες, μὲ τοὺς ὁποίους τοὺς συνέδεσαν καὶ συμμαχίες καὶ ἐπιγαμία ἐπιφανῶν Ἀθηναίων μὲ τοὺς βασιλικούς τοὺς οἴκους. Ἀπὸ τὸν Πλούταρχο μαρτυρεῖται ὅτι τόσο μεγάλο ἦταν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἀθηναίων γιὰ τὸν ἀποικισμό τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς κατὰ τὸ 457 συνώδευσε χίλιους Ἀθηναίους ἀποίκους στὴ Βισαλτία καὶ τοὺς ἐγκατέστησε στὶς πόλεις Βέργα καὶ Βρέα τῆς χώρας αὐτῆς.

Ἔτσι ἡ Βισαλτία βρέθηκε θύρα τῆς εἰσόδου τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μὲ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις ἐβελτίωνε συνεχῶς τὶς βιοτικὲς συνθῆκες τῶν κατοίκων της.

Μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες πόλεις τῆς Βισαλτίας ἦταν ἡ Ἀργίλος, κτισμένη στὴ δυτικὴ παραλία πού ἐκτεινόταν ἀπέναντι ἀπὸ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα. Ἡ περιγραφή τοῦ Ἡροδότου μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὴν τοποθετήσουμε κοντὰ στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Ἀσπροβάλτα, βορειοδυτικὰ τοῦ ὁποίου, σὲ μικρὴ ἀπόσταση, σώζονται ἐρεῖπια.

Κτισμένη παλαιότερα ἀπὸ τοὺς Θράκες ἡ Ἀργίλος, ἀποικίσθηκε μαζὶ μὲ τὰ Στάγειρα, τὴν πατρίδα τοῦ Ἀριστοτέλη, στὰ μέσα τῆς ἑβδομῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοὺς Ἀνδρίους. Καθὼς δὲ ἀπὸ τοῦ ἀποικισμοῦ της, δηλ. ἀπὸ τὸ 665 π. Χ., καὶ στὰ κατοπινὰ χρόνια ἔμεινε ἐλεύθερη καὶ αὐτόνομη, στάθηκε τὸ κέντρον ἐμπορικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν πλούσιο σὲ παράδοση αἰγαιοπελαδίτικο πολιτισμό. Ἔτσι ἐμφανίζεται καὶ σὰν ἡ ἐπισημότερη πόλη τῆς Βισαλτίας καὶ προτάσσεται ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο στὸν κατάλογο τῶν πόλεων τῆς Βισαλτίας. Αὐτοῦ τοῦ τεραστίας σημασίας συνδέσμου της μὲ τὴν σπουδαιότατη μητροπολιτικὴ νῆσο, τὴν Ἄνδρο, καὶ τὰ ἄλλα νησιὰ τοῦ κυκλαδικοῦ συμπλέγματος, ἐπωφελήθηκε καὶ ἡ Ἀμφίπολη ἀργότερα, μὲ τὴ διοχέτευση σ' αὐτὴ μεγάλου ποσοστοῦ Ἀργιλιῶν πού ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ καὶ μὲ τὸν δυναμισμό τους συνετέλεσαν στὴν τεράστια ἐμπορικὴ της ἀνάπτυξη. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ὁ πολιτικὸς ρόλος πού ἔπαιξαν οἱ Ἀργίλιοι στὶς διαμάχες γιὰ τὴν κατοχὴ τῆς Ἀμφίπολης μεταξὺ τῶν Ἀθη-

ναίων και τῶν Σπαρτιατῶν και γενικά στα πολιτικά πράγματα τῆς Ἀμφίπολης.

Τοῦ τόπου αὐτοῦ ἡ ἱστορία γίνεται περισσότερο γνωστὴ ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς κυρίως πολέμους. Ἀπὸ τότε δηλαδὴ ποὺ καθὼς ἴστερεϊ ὁ Ἡρόδοτος ξεκίνησε ὁ Ξέρξης ἀπ' τὴν Ἀσία γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἑλλάδος και στὸ πέρασμά του σάρωσε και ὑποδούλωσε χωρὶς καμμιά σοβαρὴ ἀντίσταση ὅλες τὶς περιοχὲς και ὅλα τὰ θρακικὰ φύλα ποὺ συνάντησε και τὰ ἀνάγκασε μὲ τὴ βία νὰ τὸν ἀκολουθήσουν στὴν ἐκστρατεία του ἐναντίων τῶν Ἑλλήνων.

Τῆς τύχης αὐτῆς δὲν ἦταν ἀμέτοχη και ἡ μικρὴ Βισαλτία. Ἐπειδὴ κάθε ἀντίσταση θὰ ἦταν μάταιη, οἱ Βισάλται μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν βασιλέα τους Θρήϊκα ἀποσύρθηκαν, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, στὸν ὄρεινὸ ὄγκο τῆς Ροδόπης και ἀπ' ἐκεῖ παρενοχλοῦσαν τὸν Περσικὸ στρατό. Μόνο οἱ ἕξ γυιοὶ τοῦ βασιλέως, παρὰ τὴν ἀπαγορευτικὴ ἐντολὴ τοῦ πατέρα τους, πῆραν μέρος στὴν ἐκστρατεία. Ἄλλ' ὅταν μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ Ξέρξη και τὴ διάλυση τοῦ περσικοῦ στρατοῦ γύρισαν στὴ Βισαλτία σῶοι και ἀβλαβεῖς, ὁ βασιλιάς ἀγανακτισμένος γιὰ τὴν ἀνυπακοή τους, τοὺς συμπεριεφέρθηκε σκληρὰ τυφλώνοντας τους. Νὰ θεωρήσωμε ἄραγε τὴν πράξη του αὐτῆ σὰν δεῖγμα τῶν ἀγαθῶν αἰσθημάτων τῶν Βισαλτῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους και γενικά πρὸς τοὺς Ἕλληνας τοῦ Νότου;

Ἦστερα ἀπὸ τὴν ἀποχώρηση τῶν Περσῶν, ἡ Θράκη ἔμεινε ἀκόμα γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τὸν ἴδιο χρόνο, δηλαδὴ τὸ 479, ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος ὁ Α' ὁ Φιλέλλην κατέλαβε τὴ Βισαλτία καθὼς και ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ, και τὴν προσάρτησε στὴν ἄλλη Μακεδονία.

Ἀργότερα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο, δηλαδὴ τὸ 431—404 π. Χ., οἱ Βισάλτες, ζώντας αὐτόνομα μέσα στα πλαίσια τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἀναμείχθηκαν ἐνεργὰ στὴν μεταξὺ Ἀθηναίων και Σπαρτιατῶν διαμάχη, γύρω ἀπ' τὴν κατοχὴ τῆς Ἀμφίπολης και τῆς Ἡϊόνας και λόγφ θέσεως και λόγφ συμφερόντων.

Ξεφεύγει ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς παρουσίας ἡ περιγραφὴ τῶν σκληρῶν μαχῶν μεταξὺ Ἀθηναίων και Σπαρτιατῶν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμφίπολης. Τὴ δραματικὴ αὐτὴ περιπέτεια τῶν δύο ἀντιζήλων ἑλληνικῶν δυνάμεων, ποὺ κατέληξε στὴν κατάληψη τῆς Ἀμφίπολης ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες και τὸν ταυτόχρονο θάνατο τῶν στρατηγῶν τῶν δύο παρατάξεων, δηλαδὴ τοῦ Βρασίδα και τοῦ Κλέωνα, τὴν περιγράφει θαυμάσια ὁ Θουκυδίδης, σὰν αὐτόπτης μάρτυς. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε, ὀδηγώντας ἐπτὰ ἀθηναϊκὰ πλοῖα, ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Θάσο ὅπου ναυλοχοῦσε ὁ στόλος του χωρὶς καμμιά χρονοτριβή, και κατέλαβε τὴν Ἡϊόνα, χωρὶς ὅμως νὰ μπορέση ν' ἀνακτήσῃ τὴν Ἀμφίπολη, παρὰ τὶς προσπάθειές του.

Ὅταν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου γιὰ πρώτη φορὰ φανερώθηκε

ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρας τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ ἡ προσπάθειά του γιὰ μιὰ πανελλήνια ἔνωση, ἡ Ἀμφίπολη καὶ ὀλόκληρη ἡ ζωτική ἐκείνη περιοχὴ μέχρι τοῦ Νέστου καταλαμβάνεται τὸ 357 π. Χ. καὶ ἐνσωματώνεται στὸ ἑνιαῖο Μακεδονικὸ κράτος. Ἀποτελεῖ πλέον τὸ ζωτικὸ χῶρο ἀπ' ὅπου ἀντλήθηκαν μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ χρυσοφόρου Παγγαίου οἱ πόροι γιὰ τὴν ἐμπορικὴ ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἀνεπανάληπτη ἐκπολιτιστικὴ πορεία ἀπ' τὸ λιμάνι τῆς Ἀμφίπολης τῶν στρατιῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν καρδιὰ τῆς Ἀσίας, ἐπὶ κεφαλῆς ὄλων τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου.

Ἡ Βισαλτία στὸ ἐξῆς ἀκολουθεῖ τὴ μοίρα ὀλόκληρης τῆς Μακεδονίας. Ὑποτάσσεται στοὺς Ρωμαίους καὶ στὴ συνέχεια ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ συµμερίζεται τὶς τύχες του.

Δέχεται καὶ αὐτὴ τὰ κύματα τῶν βαρβάρων, πὺν κατὰ καιροὺς ἔξορµοῦν κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ συµβάλλει στὴν ἀπόκρουση τῶν ἐπιδροµέων.

Στὰ 1185, ὅταν οἱ Σικελοὶ ὠργάνωσαν ἐκστρατεία γιὰ τὴν κατάλυση τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν κατάληψη τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ 80.000 στρατό, 500 ἵππεις καὶ 200 πλοῖα, ἡ Βισαλτία γίνεται ὁ τάφος τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ σικελικοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖ κάπου κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ Δημητρίτσι σὲ σκληρὴ καὶ ἀποφασιστικὴ μάχη, ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Βρανᾶς κατανικᾷ τοὺς ἐπιδροµεῖς, τοὺς ἔξοντῶνει καὶ τοὺς διαλύει κυριολεκτικᾶ, αἰχµαλωτίζοντας ἀκόµα καὶ τοὺς δύο ἀρχηγούς τους, τοὺς κόμητες Ρικάρδον καὶ Ἀλδουίνον. Ἔτσι ἀναγκαιώστηκε ἡ πορεία πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ σώθηκε καὶ αὐτὴ ἡ Θεσσαλονίκη πὺν εἶχε πέσει στὰ χέρια τους.

Τὶς δραµατικὲς στιγµὲς καὶ περιπέτειες πὺν ὑπέστη ἡ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὴ ληστρικὴ καὶ παράλογη αὐτὴ ἐπιδροµὴ τῶν Σικελῶν, περιγράφει παραστατικώτατα ὁ πολὺς Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, πὺν ἦταν καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν συµβάντων.

Τέλος, ὅταν πλέον τὸ Βυζάντιο, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ὑπερχιλιετὴ πολυκύμαντη ἱστορικὴ διαδροµή, πέφτει κάτω ἀπ' τὴν πίεση τοῦ τουρκικοῦ χειµάρρου πὺν ξεχύθηκε ἀπ' τὴν Ἀνατολή, ἡ περιοχὴ τῆς Βισαλτίας μ' ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς Σερραϊκῆς ὑπαίθρου συµμερίζεται τὰ δεινὰ καὶ βυθίζεται στὸ σκότος μιᾶς πεντακοσιόχρονης δουλείας.

Ἡ δουλεία ὅμως δὲν θὰ κάμψη τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων της. Ὅχι μόνον δὲν θὰ ἀλλαξοπιστήσουν, ἀλλὰ θὰ διατηρήσουν μαζί μ' ὀλόκληρο τὸν Ἑλληνισμὸ ἀδούλωτη τὴν ψυχὴ, πὺν θὰ τοὺς δώση στὰ μετέπειτα χρόνια τὸ θάρρος νὰ πρωτοστατήσουν καὶ ν' ἀντιδράσουν ἔµπρακτα σὲ κάθε ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς Πατρίδος.

Ζωηρὲς αἱ ἔθνικὲς παραδόσεις, διατηροῦν ἀκµαῖο τὸν ψυχικὸ δυναµισμὸ τῶν κατοίκων τῆς Βισαλτίας. Κάτω ἀπὸ τὴν καταδυνάστευση βρῖσκει

τῆ δύναμη μιᾶς θαυμαστῆς δραστηριότητος ποῦ ἐνισχύεται ἀπὸ βαθύτατο αἶσθημα.

Στὸ μικρὸ γεωγραφικὸ τους χῶρο, τὸν τόσο εὐφορο καὶ καρπερό, οἱ κάτοικοι μὲ ζῆλο καλλιεργοῦν τὴ γῆ, ἐμπορεύονται τὰ προϊόντα τους καὶ ζοῦν τὴν κοινοτικὴ καὶ κοινωνικὴ τους ζωὴ μέσα σὲ κωμοπόλεις ποῦ χρόνο μὲ χρόνο ἀνθοῦν καὶ προκόβουν.

Ἡ Ἔζιοβα, αἱ παλαιαὶ Ἐζεβαί, ποῦ διετέλεσαν καὶ ἔδρα ἐπισκόπου, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσκοπος Ἰωαννίκιος ἦταν ὁ πρῶτος κτήτωρ τῆς Μονῆς Προδρόμου Σερρών, ἀποκτᾶ στὰ πρῶτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἰδιαίτερη σημασία, θρησκευτικὴ, ἐμπορικὴ καὶ διοικητικὴ, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως.

Κτισμένη πάνω σὲ μικροὺς λόφους στὶς πλαγιὰς τοῦ ὄρους Βερτίσκος, ἀπέφευγε τὶς πλημμύρες ἀπ' τὶς βροχὰς καὶ τὰ διάφορα ὑδάτινα ρεύματα, ὁ δὲ ποταμὸς Ἐζιοβίτης περνώντας δίπλα καὶ διασχίζοντας τὶς κοιλάδες καὶ τὰ φαράγγια τῶν γύρω λόφων, μετέβαλλε τὸ τοπίο μὲ τὴν ζωερὴ βλάστηση καὶ τὰ πανύψηλα δένδρα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς παρόχθιας περιοχῆς σὲ ἀληθινὸ παράδεισο. Λόγῳ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους οἱ κάτοικοι ζοῦσαν σχεδὸν μιὰ ζωὴ χωρὶς πολλὰ προβλήματα, ὅταν ἡ καταπίεση ἦταν ἡπιώτερη.

Στὴ φήμη καὶ τὴν ἀνάπτυξη συνετέλεσε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴ, ἡ ἐγκατάσταση τουρκικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἡ ἐγκατάσταση καὶ διαβίωση τῆς Μάρως Μπράγκοβιτς, μητριᾶς τοῦ Μωάμεθ Β' τοῦ Πορθητοῦ, δηλαδὴ τῆς συζύγου τοῦ πατέρα του Μουράτ τοῦ Β', ποῦ ἦταν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνα τῆς Σερβίας Γεωργίου Μπράγκοβιτς καὶ τῆς συζύγου του Εἰρήνης, τὸ γένος Ματθαίου Κατακουζινοῦ.

Ἡ ἐγκατάσταση αὐτὴ στὴ Δάφνη τῆς βυζαντινῆς πριγκήπισσας, ποῦ εἶχε τὴν ἀπόλυτη εὐνοια, ἐκτίμηση καὶ τὸν σεβασμὸ τοῦ Μωάμεθ ποῦ τὴν θεωροῦσε σὰν πραγματικὴ του μητέρα, στάθηκε γιὰ τοὺς περιοίκους καὶ ὀλόκληρη τὴ Βισαλτία πολὺ εὐεργετικὴ. Γιατὶ διατηρώντας τὴν πίστη της στὴν Ὁρθοδοξία, βοήθησε ποικιλότροπα τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους γιὰ μιὰν ἀνεκτὴ διαβίωση, ματαιώνοντας μὲ τὴν ἄμεση καὶ δραστήρια ἐπέμβασί της κάθε αὐθαιρεσία τῶν τοπικῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἀκόμα καὶ σουλτανικὰ φιρμάνια ποῦ ἦσαν δυσμενῆ γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ἔτσι ἡ Ἔζιοβα στὰ πρῶτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἔγινε καὶ μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρο, γιὰ τὴν εὐνοϊκὴς περιπτώσεις ποῦ εἶχαν διαμορφωθῆ καὶ μὲ τὸ ἐμπορικὸ παζάρι ποῦ γινόταν κάθε Τρίτη καὶ ποῦ πῆρε τὴ μορφή ἐβδομαδιαίας ἐμποροπανηγύρεως, συγκέντρωσε ὅλη τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητα τῆς περιοχῆς.

Πόσο κράτησε ἡ ἀκμὴ αὐτὴ τῶν Ἐζεβῶν δὲν εἶναι ἐξακριβωμένο. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἄρχισε ἡ ἀνθηρὴ αὐτὴ κωμόπολη νὰ παρακμάζη καὶ στὸ προσκῆνιο τῆς ἱστορίας νὰ ἀναφαίνεται ἡ τωρινὴ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, ἡ Νιγρίτα, ποῦ ὀριστικὰ τὴν ὑποκατέστησε

στὸν πρωταγωνιστικὸ τῆς ρόλου, σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις καὶ σ' ὅλες τὶς δραστηριότητες τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Μόνο τὰ ἐρείπια τοῦ Πύργου τῆς «κυρὰ Μάρως», ὅπως ἀποκαλοῦν μέχρι σήμερα τὴ βυζαντινὴ ἀρχόντισσα, καὶ τὰ ἀπομεινάρια τοῦ Ἐπισκοπεῖου διηγοῦνται ψιθυριστὰ τὸ περασμένο μεγαλεῖο τῆς περιοχῆς, μαζί με τὰ κατὰσπαρτα ἐξωκκλήσια ποὺ θυμίζουν τῶν παλαιῶν τῆς κατοίκων τὴν εὐλάβεια.

Ὅμως καὶ ἡ σημερινὴ Δάφνη διατηρεῖ ἀκόμα κάτι τὸ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὸ σ' ὅλη τὴν δομὴ καὶ τὴν ἐμφάνισή της, καὶ μετὰ τὰ ὑπολείμματα ἀρχοντιᾶς, ποὺ εἶναι ἀκόμα ἐμφανῆ, θυμίζει ἄλλοτινούς καιρούς.

Ἡ πόλη τῆς Νιγρίτας εἶναι νέα. Δὲν φαίνεται νὰ ἴναι κτισμένη στ' ἀχνάρια κάποιας ἀρχαίας πολιτείας. Δὲν ἐρευνήθηκε βέβαια ἀκόμα ἀρχαιολογικὰ καὶ δὲν φέρει κανένα ἀπὸ τὰ σημάδια ποὺ νὰ μαρτυροῦν τὸ βάθος της. Ὅμως ἀπὸ διάφορα κατὰ καιροὺς εὐρήματα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πιστέψη κανεὶς πὼς ὑπῆρχε κι ἐδῶ παρουσία τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἄλλωστε καὶ ὅσα ἐλάχιστα σημάδια, ἀπὸ θεμέλια ἢ τεῖχη, ἔτυχε νὰ παραμείνουν εὐδιάκριτα γιὰ λίγο, οἱ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες ἀναστατώσεις καὶ οἱ ἐπιδρομὲς βανδάλων κατακτητῶν τὰ ἐξαφάνισαν καθὼς καὶ κάθε ἄλλο ἕχνος ἀρχαίας ζωῆς.

Οἱ ἀρχικοὶ τῆς κάτοικοι βασικὰ προσέρχονται ἀπὸ ἀκτῆμονες τῶν γύρω ὄρεινῶν περιοχῶν καὶ κυρίως ἀπὸ τοὺς ἀκτῆμονες τοῦ ἐγκαταλελειμμένου καὶ ἐρειπωμένου πιά χωριοῦ στὶς ὑπώρειες τοῦ Βαρτίσκου, ποὺ εἶναι γνωστὸ σὰν Παλαιοχωροῦδα.

Οἱ πρῶτες καλύβες ποὺ κτίστηκαν τότε στὴν ἀκατοίκητη περιοχὴ γιὰ νὰ στεγάσουν τοὺς νέους καλλιεργητὲς ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι κοντὰ στὰ κτήματά τους, στάθηκαν ὁ πυρήνας ποὺ μετὰ τὰ χρόνια γύρω του δημιουργήθηκε ἡ καινούργια κωμόπολη. Ὑστερα καὶ οἱ ὑπόλοιποι κάτοικοι τῆς Παλαιοχωροῦδας, ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον, ἐγκατάλειψαν τὸ ὄρεινό τους χωριὸ καὶ κατέβηκαν στὸν εὐφορο κάμφο, ὅπου ἡ ζωὴ ἦταν πιὸ εὐκόλη.

Ὁ νέος αὐτὸς οἰκισμὸς παίρνει μιὰ ξαφνικὴ ἀνάπτυξη ἀπὸ τὸ 1820, ἀπ' τὸν καιρὸ δηλαδὴ ποὺ ἓνα κύμα κατατρεγμένων οἰκογενειῶν στὰ χρόνια τοῦ Ἁλῆ πασᾶ καὶ ἀργότερα στὰ ταραγμένα χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως βρίσκουν ἀσφαλὲς καταφύγιο καὶ στὴ Νιγρίτα.

Καὶ γιὰ νὰ γίνω σαφέστερος: Ὅταν ὁ Ἁλῆ πασᾶς κατὰ τὸ 1820 εἶχε σιγὰ - σιγὰ ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσία του σ' ὀλόκληρη τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία φθάνοντας ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴ Θεσσαλονίκη, εἶχε ἐγκαταστήσει στὶς διάφορες πόλεις καὶ περιοχὲς φρουρὲς ἀπὸ Ἀλβανούς.

Ἡ καταδυνάστευση τῶν ἀλβανικῶν αὐτῶν φρουρῶν μετὰ φόρους καὶ ἀρπαγὲς περιουσιῶν ἰδιαίτερα τῶν Ἑλλήνων, ἀνάγκασε πολλοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς διάφορες περιοχὲς νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς ἐστίες τους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ πόλεις καὶ σὲ χωριὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπου οἱ συνθήκες διαβιώσεως καὶ ἀσφαλείας ἦταν καλύτερες. Τὸ κακὸ συνεχίσθηκε καὶ

στά χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως, λόγῳ τοῦ τουρκικοῦ φανατισμοῦ. Ἔτσι καὶ στὴ Νιγρίτα ἐγκαταστάθηκε μόνιμα ἕνας μέγας ἀριθμὸς οἰκογενειῶν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσας, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ Λιτόχωρο, τὴ Βιοσόκα, τὴ Ραψάνη, τὴν Κρανιά, τὴ Ἄγραφα, τὴ Ἀμπελάκια, τὴν Καρδίτσα, τὰ Τρίκαλα, τὴ Μπέροβα, τὴ Νάουσα καὶ ἀπ' τὴ Χαλκιδική.

Οἱ νέοι αὐτοὶ κάτοικοι ἔφεραν μαζί τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ λίγο ἢ πολὺ βιὸς τους, καὶ τὶς πλούσιες τεχνικὲς τους ἐμπειρίες, πού συνετέλεσαν σὲ μιὰ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀνάπτυξη τῆς μεταξουργίας καὶ ὑφαντικῆς, τὰ δὲ προϊόντα τους ἦταν περιζήτητα ὄχι μόνον στὸ βαλκανικὸ χῶρο, ἀλλὰ σ' ὅλες τὶς σπουδαιότερες ἀγορὰς τῆς Εὐρώπης.

Ἡ πρώτη γραπτὴ μαρτυρία τοῦ ὀνόματος τῆς Νιγρίτας βρίσκεται στὸ χρονικὸ τοῦ Σερραίου Παπασυναδινοῦ, πού ἐξέδωσα δλόκληρο γιὰ πρώτη φορὰ στὰ «Σερραϊκὰ Χρονικὰ» τὸ 1938. Ἀναφέρει λοιπὸν ὁ Παπασυναδινὸς ὅτι τὸ 1616 «ἐγένην ἀρχιερεὺς εἰς τὰς Σέρρας ὁ κῦρ Τιμόθεος ὁ καθηγούμενος τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐκ χώρας Νηγρίτα».

Ἡ μαρτυρία γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ Τιμοθέου ἀπὸ τὴ Νιγρίτα εἶναι σπουδαία καὶ ἀναμφισβήτητη, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅτι ὁ Παπασυναδινὸς χειροτονήθηκε ἱερέας ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Τιμόθεο στίς 18 Αὐγούστου τοῦ 1622.

Γιὰ τὴν προσέλευση τῆς ὀνομασίας Νιγρίτα διατυπώθηκαν πολλὲς ἀπόψεις, ἀλλὰ πιθανότερη νομίζομε ἐκείνη πού στηρίζεται στὴν πληροφορία τοῦ Παπαγεωργίου, ὅτι δηλ. σὲ βυζαντινὰ χρυσόβουλα ἀναφέρεται μεταξὺ διαφορῶν ἄλλων ὀνομάτων χωριῶν καὶ τοπωνυμιῶν καὶ τὸ χωριὸ Ἰ γ ρ ί τ α. Ἀναμφισβήτητα πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια τὴ Νιγρίτα, ἂν πάρομε τὴ συνήθη γλωσσοπλαστικὴ διαδικασίαν στὴ χρῆση τῆς αἰτιατικῆς πτώσεως (Ἰγρίτα, τὴν Ἰγρίταν—τὴ Νιγρίτα—ἢ Νιγρίτα).

Στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἡ Νιγρίτα ἀριθμοῦσε 500 περίπου οἰκογένειες. Σήμερα ὁ πληθυσμὸς τῆς ξεπερνᾷ τὶς 10.000 ψυχὰς καὶ εἶναι ἡ δευτέρη μετὰ τὶς Σέρρες πόλις τοῦ νομοῦ, μὲ προοπτικὴ γιὰ παρὰ πέρα ἀνάπτυξη, σὰν κέντρο διοικητικὸ, ἐμπορικὸ, βιοτεχνικὸ καὶ γεωργοκτηνοτροφικὸ.

Ἄν καὶ ἀπεῖχε ἀπὸ τὴν πόλις τῶν Σερρῶν περίπου 22 χιλιόμετρα, ἡ ἐπικοινωνία μ' αὐτὴν ἦταν πολὺ δύσκολη, πρὸ παντὸς ἕξ αἰτίας τῶν συνεχῶν πλημμυρῶν τοῦ Σιτυμόνα. Τοῦτο ἴσως στάθηκε μιὰ ἀπὸ τὶς αἰτίαι πού ἡ Νιγρίτα ἔμεινε μακρὰ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς μεγάλης πολιτείας καὶ τῆς δόθηκε ἡ δυνατότητα ν' ἀναπτύξη ἕνα ἐντελῶς ξεχωριστὸ δικό της πολιτιστικὸ χρῶμα, ἀφομοιώνοντας ὅλα τὰ γηγενῆ καὶ τὰ ἄλλα πολιτιστικὰ στοιχεῖα, πού ἔφεραν στὴν πόλις οἱ κατὰ καιροὺς κάτοικοί τῆς ἀπ' τὶς δικὰς τους πατρίδες.

Στὴν πόλις τῶν Σερρῶν, ἕξ αἰτίας τῆς συχνῆς ἐμπορικῆς τῆς ἐπικοινωνίας ἀπ' εὐθείας μὲ τὴν κεντρικὴ ἰδίως Εὐρώπη, ἄρχισε ἀπὸ πολὺ νωρὶς νὰ ἀλλάξη πρὸς τὸ εὐρωπαϊκώτερο ὁ κοινωνικὸς γενικὰ τρόπος ζωῆς.

Ἀπεναντίας οἱ Νιγριτινοὶ ζηλότυπα διατηροῦσαν τὰ πατροπαράδοτα. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ πὼς σ' ἓνα τραγουδί τῆς Νιγρίτας, γραμμένο στὰ 1849, ἔξ ἀφορμῆς τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς ποὺ ρήμαξε τὴν πόλη τῶν Σερρῶν καὶ ἐξαθλίωσε τοὺς Σερραίους, οἱ Σεργιωῶτες ἀποκαλοῦνται πειρακτικὰ φράγκοι καὶ οἱ Σεργιωτοποῦλες φραγκοποῦλες. Ἡ εὐρωπαϊκὴ μόδα πολὺ δύσκολα καὶ πολὺ ἀργὰ εἰσχωροῦσε στὴ Νιγρίτα, κ' ἔτσι ὡς τὰ χρόνια τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ λίγο μετὰ, οἱ γυναῖκες τῆς φοροῦσαν πάντα τὴ μεγαλοπρεπῆ ἔνδυμασία, τὴ γνωστὴ σήμερα στὸ πανελλήνιο μὲ τ' ὄνομα τῆς πολυτραγουδισμένης καὶ ἄτυχης ἐκείνης Γερακίνας, τὸ θρυλο καὶ τὴ δόξα τῆς Νιγρίτας, ποὺ ὑπογραμμίζει ἔντονα τὴν ὁμολογημένη ὁμορφιὰ τῶν γυναικῶν τῆς.

Τὸ ἴδιο διαφύλαξε ἀτόφια ἦθη καὶ ἔθιμα, ποὺ ἀναφέρονται καὶ στίς μεγάλες γιορτὲς τῆς χριστιανοσύνης καὶ στὰ σημαντικώτερα γεγονότα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν πανάρχαια ἐποχὴ καὶ φανερῶνουν τὴν ἀδιάκοπη διὰ μέσου τῶν αἰώνων συνέχεια τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Παράγοντες σταθεροὶ στὴ διατήρηση ἀκέραιας τῆς ἑλληνικῆς φυσιογνωμίας τῆς Νιγρίτας καὶ ὅλης τῆς περιοχῆς στάθηκαν ἀναμφισβήτητα ἡ κοινὸ τικὴ ὁργάνωση, ποὺ ἀκολούθησε τὸν τύπο καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς ὀργανώσεως ὄλων τῶν ὑποδοῦλων πόλεων καὶ χωριῶν μὲ τοὺς προεστοὺς καὶ τοὺς δημογέροντες, ἡ Ἐκκλησία, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτη τῶν Σερρῶν, τὸ ἱερατεῖο τῆς Νιγρίτας καὶ τοὺς δύο ὠραίους ναοὺς ποὺ στολίζουν τὴν πόλη, καὶ τελικὰ ἡ παιδεία, ποὺ κράτησε ἄσβεστη τὴ φλόγα τῆς μαθήσεως, τροφοδοτοῦσε μ' ἐλπίδες τὶς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ παρασκεύαζε τὸ γένος γιὰ τὴ μεγάλη ὥρα τῆς λευτεριᾶς.

Ἡ μεγαλοπρεπὴς Ἑλληνικὴ Σχολὴ Νιγρίτας καὶ τὰ σὲ ὀλόκληρη τὴν ἐπαρχίαν Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ποὺ εἶχαν ξεπεράσει τὸ στάδιο τοῦ κρυφοῦ Σχολειοῦ καὶ τὴ διδασκαλίαν στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας τοῦ κάθε χωριοῦ, μὲ ἓνα πλῆθος ἄξιων καὶ ἐμπνευσμένων δασκάλων, ἦσαν τὰ φυτώρια τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλλήνων.

Ἱεραπόστολοι καὶ σκαπανεῖς τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας οἱ ταπεινοὶ διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦσαν οἱ πρωτεργάται τῆς ἰδέας τῆς Ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας.

Ἐργάσθησαν μὲ ζῆλο καὶ αὐταπάρνηση καὶ μαζὶ μὲ ὀλόκληρο τὸν Ἑλληνισμό τῆς περιοχῆς καὶ τὶς ἔνοπλες ὁμάδες ποὺ συνεκροτήθηκαν, προσέφεραν στὸν καιρὸ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίαι καὶ συνετέλεσαν στὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τοῦ ἀφελληνισμοῦ τῆς Νιγρίτας καὶ τῆς περιοχῆς.

Στὴ διατήρηση καθάριας τῆς ἑλληνικῆς φυσιογνωμίας τῆς Νιγρίτας συντελοῦσε καὶ τὸ γεγονὸς πὼς σ' αὐτὴ δὲν ἐγκαταστάθηκε ποτὲ τουρκικὸς

πληθυσμός, όπως φαίνεται από την έλλειψη ζστοω και ξρειπίων μιναρέδων και μεντρεσέδων, αλλά τὸ σπουδαιότερο εἶναι ὅτι ἐκτός ἀπὸ τὴν ἐγκατάσταση ἐνὸς διοικητοῦ, τοῦ Μεντιούρη, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μὲ ἀγνώστου προελεύσεως προνόμιο ἔπρεπε νὰ εἶναι χριστιανός, καὶ ἐνὸς μικροῦ ἀποσπάσματος χωροφυλακῆς, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ «Καρακόλι», ὅλες οἱ ἄλλες τουρκικὲς ἀρχὲς ἦταν ἐγκατεστημένες στὴν Τσερπίστα, τὴ σημερινὴ Τερπνή.

Περὶ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη λόγος, γιατί παρὰ τὶς ὀργανωμένες ἀπόπειρες διεισδύσεως, τὸ ἔδαφος δὲν προσφερόταν γιὰ τέτοιου εἴδους βλαστήσεις. Καὶ ὅταν πιὰ ἡ πίεση τῶν κομιτατζήδων ἔγινε ἐντονη καὶ οἱ ὀρδὲς τοῦ Τάσκα καὶ τοῦ Ντίνα Ἀραμπατζή διέτρεχαν τρομοκρατώντας τοὺς Ἕλληνες τῆς Βισαλτίας, ἡ ἄμυνα τῶν κατοίκων ὀργανώθηκε κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ ἐξουδετέρωση νὰ εἶναι ἄμεση καὶ ἀποτελεσματικὴ.

Στὴ Νιγρίτα μὲ τὸν ὀλοκληρωτικὰ ἀκραιφνῆ ἑλληνικὸ πληθυσμὸ τῆς, οἱ Βούλγαροι δὲν τολμοῦν κἀν νὰ μποῦν. Καταστρέφουν, ἀρπάζουν, λεηλατοῦν, σκοτώνουν καὶ ἐξανδραποδίζουν ἀνενόχλητοι στὴν ἀρχὴ στ' ἀνυπεράσπιστα χωριὰ τῆς ἐπαρχίας καὶ κατορθώνουν νὰ παραπλανήσουν ἀρκετοὺς ἀδύνατους ἀπὸ τὰ γύρω χωριὰ.

Ἡ Νιγρίτα τώρα καλεῖται νὰ διαδραματίση τὸν ἱστορικὸ τῆς ρόλο στὴν κρίσιμη τούτη ὥρα τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὸ ἔθνικὸ προσκλητήριο σύσσωμος ὁ πληθυσμὸς δραστηριοποιεῖται καὶ ἐντάσσεται στὸ ὑπὸ τοῦ Προξενεῖου Σερρών ὀργανωθὲν Κέντρον.

Τὸ Κέντρο τῆς Ἀμυνας, ποὺ ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Βαγενᾶ ὡς πρόεδρο, τὸν Ἀθανάσιο Ματθαίου ὡς γραμματέα καὶ ταμίαν τὸν Γεώργιο Φράγκο, προβαίνει ἀμέσως στὴν ὀργάνωση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, ποὺ στὸ ἐξῆς θὰ ἀποτελέσουν τὸ «ἀντίπαλο δέος» γιὰ τὰ βουλγαρικὰ σώματα, ποὺ ὡς τότε ἀνεμπόδιστα περιέτρεχαν τὴ Βισαλία.

Πολλοὶ νέοι θαρραλέοι καὶ ριψοκίνδυνοι ἀπὸ τὴ Νιγρίτα, τὴν Τερπνή, τὸ Χουμνικό, τὸ Δημητρίτσι, τὴ Λυγαριά, τὸ Λιβαδοχώρι, τὴ Νικόκλεια καὶ σχεδὸν ἀπ' ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας σχηματίζουν τὶς πρῶτες ἀνταρτικὲς ὀμάδες καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀναλαμβάνουν τὸ ρόλο τοῦ ὀπλαρχηγοῦ. Ὅπως ὁ Χρῆστος ὁ Κουρμπετίδης ἀπὸ τὸ Σιτοχώρι, ὁ Παπαπασχάλης ἀπὸ τὸ Λιβαδοχώρι, ὁ Γ. Γκούρμης καὶ ὁ Κώστας Κοτζάμπασας ἀπὸ τὸ Δημητρίτσι, ὁ Δημ. Βιτσιάνος ἀπὸ τὴ Νιγρίτα, μὲ προεξάρχουσα τὴν φυσιογνωμία τοῦ καπετὰν Γιώργη Γιαγκλή.

Εἶναι μακρὺς ὁ κατάλογος τῶν παλληκαριῶν καὶ δυστυχῶς οὔτε ὁ χρόνος οὔτε ἡ οἰκονομία τῆς ὀμιλίας μου ἐπιτρέπουν νὰ τοὺς ἀπαριθμίσω. Εἶναι γνωστὰ ἄλλωστε τὰ ὀνόματά τους στοὺς Νιγριτινοὺς, ποὺ σέβονται καὶ τιμοῦν τὰ ἔργα καὶ τὴ δράση τους, καθὼς καὶ ὁ ἥρωϊκὸς θάνατος τοῦ Παπαπασχάλη.

Εὐθύς ὡς συνεκροτήθησαν τὰ ἀνταρτικά σώματα ἄρχισαν μίαν ἄνευ προηγουμένου ἔντονη δράση καὶ κατώρθωσαν ν' ἀπαλλάξουν τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τῆ βουλγαρική θηριωδία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν καταπίεση τῶν Τούρκων, πὺ ἐπωφελοῦμενοι τοῦ ἔξοντωτικοῦ ἔργου τῶν βουλγάρων κομιτατζήδων πρόσθεταν καὶ τὶς δικές τους παρενοχλήσεις.

Εἶναι τεράστια ἡ προσφορά τῆς Νιγρίτας καὶ ὁλόκληρης τῆς Ἐπαρχίας στὸν ἀγῶνα αὐτὸν γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Στὸν ἱερὸ αὐτὸ ἀγῶνα κατὰ τοῦ σλαβισμού δεσπόζουν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ δύο φυσιογνωμίες, πὺ εἶναι τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τῆς Νιγρίτας. Ὁ Ἄ θ α ν ἄ σ ι ο ς Ἀ ρ γ υ ρ ὅ ς, γνήσιο τέκνο τῆς Νιγρίτας, μὲ πανελλήνια ἀκτινοβολία. Καὶ ὁ καπετὰν Γ ι ὡ ρ γ η ς Γ ι α γ κ λ ῆ ς, μὲ τὴν ἀναμφισβήτητη ἡγετική του προσωπικότητα καὶ τὴν στρατιωτική του ἰκανότητα, πὺ κατέστη τὸ φόβητρο τῶν κομιτατζήδων καὶ πὺ σ' αὐτὸν ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ τῆς Νιγρίτας ὀφείλει κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τὴν ἀπελευθέρωσή της καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους.

Σ' αὐτοὺς τοὺς δύο ἀξίζει νὰ σταθοῦμε ἰδιαίτερα, γιὰτὶ ἂν καὶ ἔδρασαν καὶ ἀγωνίστηκαν σὲ διαφορετικὰ πλαίσια ὁ καθένας του, ὡς τόσο καὶ οἱ δύο ἀποτελοῦν τὴ συνισταμένη τῆς ὅλης Ἐθνικῆς προσφορᾶς τῆς Νιγρίτας πρὸς τὸ Ἔθνος ὁλόκληρο.

Ὁ Ἄ θ α ν ἄ σ ι ο ς Ἀ ρ γ υ ρ ὅ ς γεννήθηκε στὴ Νιγρίτα τὸ 1859. Τὰ πρῶτα φῶτα τῆς παιδείας δέχθηκε στὰ λαμπρὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν Σερρών καὶ ἰδίως στὸ ἐξαιρετο διδακτήριο τοῦ Δημητρίου Μαρούλη, ἀπ' ὅπου ἀπεφοίτησε μὲ ἄριστα. Διψῶντας γιὰ μάθηση καὶ γιὰ ἀγῶνες, ἡ ἀνήσυχη ιδιοσυγκρασία του τὸν ὤθησε νὰ ἐγκατασταθῆ στὴν πρωτεύουσα τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ κράτους, στὴν Ἀθήνα, καὶ στὴ συνέχεια νὰ μεταβῆ στὴν Εὐρώπη ὅπου σπούδασε Νομικά, Ἱστορία, Κοινωνιολογία, μαθαίνοντας ταυτόχρονα καὶ τέσσερις εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες.

Οἱ σφαγές, οἱ διωγμοὶ καὶ οἱ καταπίσεις πὺ ὑφίστανται οἱ πληθυσμοὶ τῆς μαρτυρικῆς Μακεδονίας φλογίζουν τὴν ψυχὴ του γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ τόπου του, γι' αὐτὸ ὁ Μακεδονικὸς Ἄγὼν τὸν βρῖσκει ἔτοιμο ἔθνικὸ κήρυκα καὶ ἀλύγιστο μαχητή.

Ὁλόψυχα ἀφιερώνει τὴν ψυχὴ του στὴν ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας. Ἰδρύει στὴν Ἀθήνα Μακεδονικοὺς Συλλόγους. Γράφει ἄρθρα ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας στὶς ἐφημερίδες, δίδει συνεντεύξεις μὲ πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς προσωπικότητες τῶν Ἀθηνῶν, κάμνει ὁμίλιες καὶ διαλέξεις, μαζεύει χρήματα γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων.

Στρατολογεῖ καὶ ἐξοπλίζει πολεμιστὲς καὶ τοὺς ἐξαποστέλει στὴ Μακεδονία, ἐντάσσοντάς τους στὰ διάφορα ἀνταρτικά σώματα. Ἀπὸ τὸ 1904 ὡς τὰ 1907 κινητοποιεῖ τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν εἶδε ὅτι οἱ κόποι του ἐκαρποφόρησαν καὶ ἀφυπνίζοταν ἡ Ἑλλαδικὴ γνώμη καὶ

πέισθηκε πὼς τὸ Ἑλληνικὸ κράτος θὰ ἀνελάμβανε στὸ ἐξῆς ὑπεύθυνα τὴν ὑπόθεση τῆς Μακεδονίας, διαπλέει τὸν ὠκεανὸ καὶ ἐπεκτείνει τὴ δράση του σὺς Ἡνωμένους Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκεῖ ἐκδίδει ἐφημερίδα, τὴν «Ἀθηνᾶ». Κάνει διαλέξεις ἀπὸ κοινότητα σὲ κοινότητα, διεκτραγωδεῖ τὴν κατάσταση τῆς Μακεδονίας σὰν ἄλλος Ρήγας Φερραῖος, διαγείρει γιὰ τὸν ἀγῶνα τὸ ἐνδιαφέρον ὁλόκληρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς καὶ δημιουργεῖ πολλοὺς ξένους φιλέλληνες.

Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι τὸν βρίσκουν στὴν Ἀμερική. Ἡ χαρὰ του εἶναι ἀπερίγραπτη καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του ἀληθινὸ παραλήρημα. Βλέπει τὸ ὄνειρο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας νὰ παίρνῃ σάρκα καὶ ὄστᾶ. Γίνεται τότε ἡ ψυχὴ τῆς Ὁργανώσεως πὺν συλλέγει χρήματα, καὶ στέλνει στὴν μαχόμενη Ἑλλάδα χιλιάδες ἀπὸ ὁμογενεῖς ἐθελοντές, αὐτοὺς δηλαδὴ πὺν θὰ ἴφερναν καὶ στὴν ἀγαπημένη του Νιγρίτα καὶ σ' ὅλη τὴ Μακεδονία τὰ κλωνάρια τῆς δάφνης καὶ τῆς ἐλιάς, πὺν μὲ τόσους κόπους καὶ τόσες θυσίες εἶχε ἐπίμονα καλλιεργήσει.

Τὰ πρῶτα μηνύματα τῆς νίκης τὸν πλημμυρίζουν ἀπὸ χαρὰ καὶ πατριωτικὴ ἔξαρση. Ὁ ἐνθουσιασμός του εἶναι χειμαρρῶδης. Μὲ τὰ φλογερὰ ἄρθρα τῆς ἐφημερίδας του καὶ τοὺς παιᾶνες συγκλονίζει τὶς Ἑλληνικὲς κοινότητες τῆς Ἀμερικῆς, πὺν σπεύδουν νὰ ἐνισχύσουν ποικιλότροπα τὴν ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα.

Τὸ 1915 ὁ Ἀθανάσιος Ἀργυρὸς προετοιμάζεται πανευτυχῆς νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἑλλάδα.

Ἐνα χαρμόσυνο μῆνυμα τὸν κάνει νὰ χύσῃ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ νομὸς τῶν Σερρών καὶ ἰδιαίτερα ἡ ἀγαπημένη του Νιγρίτα, ἐν ἀγνοίᾳ του τὸν ἐκλέγουν, μὲ τιμητικὴ πλειοψηφία, ἀντιπρόσωπό τους στὴ νέα Βουλὴ τῆς καινούργιας Μεγάλης Ἑλλάδος.

Ἐγκαταλείπει λοιπὸν τὴν Ἀμερική, γιὰ νὰ ἐπιδοθῇ στὸ ἐξῆς ὁλοκληρωτικὰ στὴν πολιτικὴ καὶ νὰ συντελέσῃ κι αὐτὸς στὴ νεοελλαδικὴ ἀναγέννηση.

Καὶ σὰν πολιτικὸς ὁ Ἀργυρὸς διέπρεψε. Πρῶτος καὶ καλοκάγαθος κατὰ βάθος, ἦταν ὡς τόσο μαχητικώτατος στὸς κοινοβουλευτικούς του ἀγῶνες. Τρεῖς φορὲς ἐ χρημάτισε ὑπουργὸς Γεωργίας καὶ Παιδείας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Νόμους πὺν εἰσηγήθηκε καὶ ψηφίσθηκαν ἀπ' τὴ Βουλὴ μεταφράσθηκαν καὶ σὲ ξένες γλῶσσες καὶ φέρνουν τὴν σφραγίδα τῆς πολυμαθείας του, τόσο ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς ἀριότητος ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη ἐξαντλήσεως τοῦ ἀντικειμένου.

Ἐστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Δημητρίου Γούναρη πολλοὶ φίλοι καὶ θαυμασταὶ του τὸν προέβαλαν, παρὰ τὴ θέλησή του, γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀπορφανισθέντος Λαϊκοῦ κόμματος.

Ἀρνήθηκε τὴν τιμὴ. Ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν συνεδρίαση τῆς ἐκλογῆς τοῦ

ἀρχηγοῦ καὶ παρὰ ταῦτα ἐλάχιστα ὑπολήφθηκε τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, γιατί παρὰ τὴν ἄρνησή του οἱ φίλοι του ἐπέμειναν καὶ προέβαλαν τὴν ὑποψηφιότητά του.

Ἄλλὰ ἡ δράση τοῦ Ἀθανασίου Ἀργυροῦ δὲν ἐξαντλεῖται ἐδῶ. Ἄριστος σὰν νομικός, συγγραφέας, λογοτέχνης καὶ μεταφραστής, ἔγραψε ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸ «Γενικὴ Ἐπιθεώρησις», ἔγραψε περιλήψεις νομικῶν συγγραμμάτων, ἀκόμα καὶ βιβλία διδακτικά. Ἄλλ' ἐκεῖνο πού τὸν ἀνέδειξε περισσότερο σὰν ἀκούραστο πνευματικὸ ἐργάτη εἶναι ἡ μετάφραση τοῦ ὀγκώδους πεντάτομου συγγράμματος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου τοῦ Βιντσάιτ καὶ τῆς τετράτομης ἱστορίας τοῦ Γιέγκερ.

Ὁ Ἀθανάσιος Ἀργυρὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς μοίρας. Γιατί, καὶ ὅταν σὰν δικηγόρος ὑπηρετοῦσε τὴ Δικαιοσύνη, καὶ ὅταν σὰν δημοσιογράφος διερμήνευε τὴν κοινὴ γνώμη, καὶ ὅταν σὰν συγγραφέας φιλοσοφοῦσε, καὶ ὅταν σὰν πολιτικὸς διατύπωνε τὶς πολιτικὲς του ἀπόψεις καὶ ὑποδείκνυε λύσεις γιὰ τὰ ζωτικὰ ζητήματα τοῦ κράτους, στάθηκε τὸ ζωντανὸ παράδειγμα γιὰ τοὺς σύγχρονούς του.

Προσωπικὰ ἐγὼ θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου εὐτυχῆ, γιατί καταξιώθηκα τῆς φιλίας του καὶ τῆς ἰδιαίτερης ἐκτιμῆσεώς του, πού κράτησε ὡς τὸ θάνατό του. Ἡ γνωριμία μας στάθηκε καὶ ἀφορμὴ τῆς πολιτικῆς μου προβολῆς καὶ θὰ εἶναι γιὰ μένα ἀξέχαστη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ 1935, πού ὕστερα ἀπὸ ἐκλογὲς γυρίζαμε στὴν Ἀθήνα σὰν βουλευτὲς ὁ Ἀργυρὸς, ὁ νῦν πρωθυπουργὸς καὶ ἐγὼ, ἀπολαμβάνοντας τὴ συντροφιά τῆς σεβάσμιας προσωπικότητάς του καὶ τὸν ἐπαγωγὸ πλοῦτο μιᾶς ἀπέραντης μορφώσεως καὶ πείρας. Ἔτσι γιὰ μένα ὁ Ἀργυρὸς ἦταν ὁ φωτεινὸς φάρος καὶ ὁ ἀσφαλὴς ὁδηγὸς σ' ὅλη μου τὴν κατοπινὴ ζωή.

Σεμνὸς καὶ λιτὸς σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου του, ἐπιμελῶς ἀπέφευγε κάθε τυμπανοκρουσία καὶ διαφήμιση. Καὶ ὅταν ἤρθε ἡ φυσικὴ πολιτικὴ φθορά, μὲ ἀξιοπρέπεια καὶ χωρὶς ἐκδηλώσεις πικρίας τερμάτισε τὴ ζωὴ του στὶς 10 Ἰανουαρίου 1945 μακρὰ ἀπ' τὴν γενέτειρά του τὴ Νιγρίτα, στὸν Βόλο, σ' ἐποχὴ σκοτεινὴ γιὰ τὸ ἔθνος, κοντὰ σὲ ταπεινοὺς συγγενεῖς πού τὸν περιέβαλλιν ὅμως μὲ ἀγάπη καὶ στοργή.

Ἐκεῖ στὸν Βόλο, στὰ στερνὰ τῆς ζωῆς του, σὲ μιὰ ἐπίσκεψη πού τοῦ ἔκαμα ταξιδεύοντας ἀπὸ Σέρρας στὴν Ἀθήνα, μοῦ ἐκμυστηρεῦθηκε ὅτι ἀκόμα ὠνειρευόταν ἔργα μεγάλα καὶ ὠραῖα γιὰ τὰς Σέρρας καὶ τὴ Νιγρίτα.

Γιὰ τὰς Σέρρας ὠνειρευότανε τὴν ἀναβίωση τῆς παλαιᾶς ἐκπαιδευτικῆς παραδόσεως.

Γιὰ τὴ Νιγρίτα ἐπεφύλασσε μεγαλύτερη τιμὴ. Ἦθελε σ' αὐτὴν νὰ τερματίσῃ τὴν ζωὴ του καὶ θὰ θεωροῦσε σὰν εὐτυχισμένο ἐπιστέγασμα τῆς ὅλης του σταδιοδρομίας ἂν καταξιώνετο νὰ πεθάνῃ στὴ γενέτειρά του σὰν Δήμαρχος

της, προσφέροντας ὅ,τι σὰν ἀπόθεμα γνώσεων, πείρας καὶ δραστηριότητας τοῦ ἀπέμεναν ἀκόμα.

Ἡ καταραμένη τριπλῆ κατοχὴ τῆς πατρίδας μας ἐματαίωσε καὶ τὶς δυὸ του ἐπιθυμίες.

Ζώντας ἀναγκαστικὰ μακρὰ ἀπὸ τὴ γενέτειρά του, δὲν ἀξιώθηκε νὰ προσφέρῃ σ' αὐτὴν τὶς τελευταῖες του καὶ ἀποκλειστικὲς φροντίδες. Ὅμως νά! Ἐνῶ ἔφυγε ἀπ' τὸν κόσμον αὐτὸν ἀθόρυβα, ἡ μοῖρα τὸν ὠδήγησε στὰ ἀθάνατα καὶ φωτεινὰ Ἡλύσια πεδία, καὶ τὸν παρέδωσε στὴν αἰώνια μνήμη τοῦ Λαοῦ τῆς πατρίδας του, ποὺ τόσο ἀγάπησε καὶ γιὰ τὴν ὁποία τόσο ἐμόχθησε.

Ἡ πάνδημη ἐπιστροφή τῶν λειψάνων του στὴ γενέτειρα γῆ καὶ ἡ μαρμαρίνη ἀποιτύπωση τῆς μορφῆς του καταμεσῆς τῆς ἀγαπημένης του Νιγρίτας, θὰ θυμίζουν σ' ὅλες τὶς γενιὲς τὴν προσωπικότητά του, σὰν ἐλάχιστη μεταθανάτια ἀνταπόδοση στὴν πλοῦσια προσφορὰ ἐνὸς τόσο ἐκλεκτοῦ τέκνου της.

Καλότυχη ἡ γῆ τῆς Νιγρίτας ποὺ στοργικὰ φυλάει τώρα τὴν ὠραία καὶ πλούσια ζωὴ ἐνὸς δραματιστῆ καὶ μαχητῆ, ποὺ μὲ πάθος ἀγάπησε τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Ἄρετή.

Ὑστερα ἀπὸ τὸν Ἀργυρό, δεσπόζουσα ἀγωνιστικὴ φυσιογνωμία τῆς Νιγρίτας εἶναι ἀναμφισβήτητα ὁ **Καπετὰν Γιώργης Γιαγκλῆς**.

Γεννήθηκε βέβαια στὴν Ἱερισσὸ τῆς Χαλκιδικῆς, στὰ 1867, ἀλλὰ σὲ νεαρὴ ἡλικία, φεύγοντας τὴν καταδίωξη τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἐγκαταστάθηκε στὴ Νιγρίτα ὅπου καὶ ἔζησε πολλὰ χρόνια.

Ἀπὸ τοὺς Νιγριτινοὺς ἀγαπήθηκε καὶ ἐξετιμήθηκε πολὺ γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὴ δραστηριότητά του, ὅπως κι ἐκεῖνος ἀγάπησε τὴ Νιγρίτα, ποὺ τὴν θεωροῦσε δευτέρῃ του πατρίδα, ἀφοῦ παντρεύθηκε καὶ κόρη ἀπ' αὐτὴν.

Ἦταν προικισμένος μὲ πολλὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ χαρίσματα, ποὺ δίκαια προκαλοῦσαν τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμηση τῶν συμπατριωτῶν του. Ἡ ζωὴ του ἦταν ἓνας ἀδιάκοπος ἀγώνας, τίμιος, ρωμαλέος, ἀνιδιοτελής, ἀφιερωμένος στὰ μεγάλα ἰδανικὰ τοῦ Ἔθνους.

Ὁ Γιαγκλῆς στάθηκε ἡ προσωποποίηση μιᾶς ἔμπρακτης διαμαρτυρίας καὶ ἐνάντια στὴν τουρκικὴ δουλεία καὶ καταπίεση καὶ ἐνάντια στὴ βουλγαρικὴ ἐπιβουλή.

Ἡ παρουσία του στὸ χῶρον τῆς περιοχῆς τῆς Νιγρίτας στὰ χρόνια τῆς ἐνοπλῆς δραστηριότητάς του, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε παρακάτω, ἦταν ἐγγύηση ἀσφάλειας γιὰ τὴ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ ἀνασχετικὸς φραγμὸς γιὰ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν Τούρκων καὶ τὴν τρομοκρατία τῶν κομιτατζήδων.

Στὰ 1893 ἐμφανίζεται ἡ πρώτη πράξη ἀνταρσίας τοῦ Καπετὰν Γιαγκλῆ μετὰ τὸ φόνον Τούρκου χωροφύλακα, ποὺ εἶχε κακοποιήσει τὸν ἄκακον πατέρα του Θεόδωρον στὸ δρόμον τῆς Στρατωνίκης καὶ τοῦ ἄρπαξε τὸ ἄλογο

μὲ τὸ ὁποῖο μετέφερε στὴν καλύβα τοῦ τὰ σιταροδέματα ποὺ εἶχε θερίσει στὸ χωράφι του.

Σὰν ἔμαθε τὸ περιστατικὸ ὁ Γιαγκλῆς, ὄρμα μὲ τὸ δίκανό του σὰ θεριὸ σὲ καταδίωξη τῶν Τούρκων χωροφυλάκων, σκοτώνει τὸν ἀναβάτη τοῦ κλεμένου ἀλόγου τοῦ πατέρα του καὶ τρέπει σὲ φυγὴ τοὺς ἄλλους χωροφύλακες, ποὺ ἄφησαν φεύγοντας καὶ ζῶα καὶ ὄπλα.

Ἔτσι καταγράφηκε στὸν κατάλογο τῶν καταδιωκωμένων ἀπ' τὶς τουρκικὲς ἀρχὲς γιὰ διάφορα ἐγκλήματα.

Ἄλλ' ὅταν ἡ πίεση τῆς καταδίωξέως του γίνεται ὀλοένα ἐντονώτερη, ἀποφασίζει, γιὰ νὰ κατασιγάσῃ τὴ μανία τῶν Τούρκων, νὰ καταφύγῃ στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ καταφύγιο αὐτὸ ὅλων τῶν καταδιωκωμένων.

Στὸ Ἅγιον Ὄρος ἤρθε σὲ συμφωνία μὲ τὴν Ἱερὰ Κοινότητα ποὺ ἐξετίμησε τὴν τιμιότητα καὶ τὶς ἰκανότητές του, διορίζεται Ἀρχιεραδάρχης (Ἀρχιφύλακας) καὶ ἐγκαθίσταται στὶς Καρυὲς ὅπου καὶ τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιο.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος τὸ λυμαίνονταν διάφορες συμμορίες ποὺ ἐξεβίαζαν τοὺς μοναχοὺς καὶ λεηλαλοῦσαν τὰ μοναστήρια. Ὁ Γιαγκλῆς ἀμέσως δόθηκε μὲ ζῆλο στὴν ἐκκαθάρισή του ἀπὸ τὶς συμμορίες καὶ κυρίως ἀπὸ τὴ συμμορία τοῦ Στεφανῆ, τὴν ὁποία κατορθώνει νὰ διαλύσῃ. Ἔτσι, μὲ τὴν ἐντυπωσιακὴ του αὐτῆ ἐπιτυχία, ὁ Γιαγκλῆς ἀπάλλαξε τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀπὸ τοὺς ληστοσυμμορίτες.

Στὴ συνέχεια ὁ καπετὰν Γιαγκλῆς πρόσφερε καὶ ἄλλες σπουδαῖες ὑπηρεσίες στὰ μοναστήρια καὶ τὸ Ἔθνος.

Ἡ ρωσικὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε μεταβληθῆ σὲ διακομιστικὸ κέντρο νέων Ρώσων προπαγανδιστῶν γιὰ τὴ Μακεδονία.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὁ Γιαγκλῆς μπόρεσε ν' ἀνακαλύψῃ μιὰ ρωσίδα μεταμφιεσμένη σὲ ἄνδρα. Τὴν ἔπιασε καὶ τὴν παρέδωσε στὴν Ἱερὰ Κοινότητα, ποὺ τὴν ἀπέλασε ἔξω ἀπ' τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ταυτόχρονα ἐπέβαλε κυρώσεις στὴ Μονή. Οἱ Ρῶσοι μοναχοὶ ὅμως ἔφεραν πολὺ βαριά τὴν προσβολὴ ποὺ τοὺς ἔγινε καὶ δὲν ἄργησαν νὰ βροῦν ἀφορμὴ νὰ καταδώσουν στοὺς Τούρκους τὸν Γιαγκλῆ.

Στὴ Μονὴ Μυλοποτάμου ποὺ βρίσκεται στὴν ἄκρῃ τῆς θάλασσας, ἦταν κλεισμένος ὁ ἐξόριστος Πατριάρχης Ἰωακείμ. Ὁ Γιαγκλῆς τὸν περιέθαλπε κρυφά, φέρνοντάς του ἐφημερίδες καὶ τροφίμα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐξεμεταλλεύθηκαν οἱ Ρῶσοι καὶ τὸν κατέδωσαν τοὺς Τούρκους, ποὺ τὸν συνέλαβαν ἀμέσως, τὸν κατέδικασαν σὲ ἰσόβια δεσμὰ καὶ τὸν ἔκλεισαν στὶς φυλακὲς τοῦ Ἑπταπυργίου.

Ἀπ' τὶς φυλακὲς τοῦ Ἑπταπυργίου ἀποφυλακίζεται στὰ 1902 μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ποὺ στὸ με-

ταξὺ εἶχε ἀποκατασταθῆ στὸ θρόνον του. Δὲν ξέχασε τὸν Γιαγκλῆ καὶ τὶς περιποιήσεις του. Ζητᾷ ἀπ' τὸ Σουλτάνο τὴν ἀποφυλάκισή του καὶ τὸ πετυχαίνει.

Ὁ Γιαγκλῆς γυρίζει πανηγυρικὰ στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἀποκαθίσταται στὰ καθήκοντά του.

Τὸ 1903 εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ ἀρχίζει ἐντονώτερη ἡ δράση τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου. Ἡ βουλγαρικὴ μονὴ Ζωγράφου ὀργιάζει σὲ προπαγανδιστικὴ δραστηριότητα καὶ ἐκβιάζει τοὺς μοναχοὺς τῶν Μονῶν. Ὁ Γιαγκλῆς ἐπεμβαίνει. Ἐξουδετερώνει δυναμικὰ ὅλες τὶς ὑπουλες ἐνέργειες καὶ ἔτσι ἡσυχάζουν κάπως τὰ πράγματα.

Ἡ φήμη τοῦ Γιαγκλῆ φθάνει στὴν Ἀθήνα. Στὴν ἀρχὴ συνδέεται μὲ τοὺς ἀδελφοὺς Γερογιάννη ἀπὸ τὴ Χαλκιδική, ποὺ εἶχαν ιδρύσει στὴν Ἀθήνα τὸν ὑπ' ἀριθ. 1 Μακεδονικὸ Σύλλογο. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴ συνένωση καὶ τῶν δύο Μακεδονικῶν Συλλόγων στὸν Παμμακεδονικὸ Σύλλογο ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἀργυροῦ, ὁ Γιαγκλῆς καλεῖται στὴν Ἀθήνα καὶ μὲ τὴν προτροπὴ καὶ ἔγκριση τοῦ Ἰωάννα Δραγούμη καὶ τοῦ Μαζαράκη γίνεται ὀπλαρχηγὸς ἀνταρτικῆς ὁμάδας καὶ τοῦ ἀνατίθεται ἡ περιοχὴ Νιγρίτας—Σοχοῦ.

Στὴ Νιγρίτα ἐμφανίζεται μὲ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ 22 ἄνδρες. Διαπιστώνοντας πὼς οἱ κομιτατζῆδες ἀνενόητοι δροῦν στὰ χωριά, ἀναλαμβάνει ἄμεση δράση καὶ ἀποφασίζει νὰ κτυπήσῃ τὸ θηρίο στὴ φωλιά του.

Στὴν ὁμάδα του ἐντάσσεται τότε ὁ καπετὰν Μητρούσης, ἀπὸ τὸ Χομόνδος τῶν Σερρῶν, ὕστερα ἀπ' τὴν ὀλοσχερῆ ἐξόντωση τῆς οἰκογένειας του ἀπ' τοὺς κομιτατζῆδες τοῦ Τάσκα.

Εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ οἱ δύο νὰ πάρουν ἄμεση ἐκδίκηση γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς οἰκογένειας τοῦ Μητρούση.

Καὶ πράγματι πῆραν ἐκδίκηση, ποὺ ἦταν ἐκδίκηση καὶ ὅλων τῶν πονεμένων Ἑλλήνων τῆς μαρτυρικῆς Μακεδονικῆς γῆς. Στις 21 Ὀκτωβρίου τοῦ 1907 ὄρμᾳ στὸ Καρατζάκιοϊ μὲ τὸν καπετὰν Μητρούση καὶ τ' ἄλλα παλληκάρια του, τὸν Γκούρμη, τὸν Κοτσιάμπαπα, τὸν Οὔρδα, τὸν Ζαχαριάδη καὶ τὸ γιατρὸ Σέρπη, στὴ φωλιά τοῦ Τάσκα καὶ τῶν συμμοριτῶν του. Τοὺς βρῆσκουν σὲ ὦρα γαμήλιου γλεντιοῦ, τοὺς ἐξοντώνουν καὶ γυρίζουν ἔτσι τὸ γλέντι τους σὲ θρῆνο καὶ σπαραγμὸ.

Ὁ Τάσκα ὅμως εἶχε εἰδοποιηθῆ ἔγκαιρα ἀπὸ κάποιον καὶ ἐξαφανίστηκε κι ἔτσι σώθηκε.

Τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα τοῦ Καρατζάκιοϊ εἶχαν τεράστια ἀπήχηση καὶ στὸ πανελλήνιο καὶ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ θαύμασαν τὴν τολμηρῆ αὐτὴ ἐξόρμηση τοῦ Γιαγκλῆ καὶ τοῦ Μητρούση καὶ πῆραν θάρρος, ὕστερα ἀπὸ τὰ τόσα κακουργήματα τῶν βουλγάρων κομιτατζῆδων.

Οἱ Βούλγαροι πανικοβλήθησαν καὶ κατάλαβαν πὼς στὸ ἐξῆς ἔπρεπε

νὰ ὑπολογίζουσι σὲ ἀντίποινα στὴν κάθε δική τους ἀδικοπραξία, ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι μεταρρυθμιστὲς πῆραν ἓνα μάθημα στὸν τρόπο ἀντιμετώπισεως τοῦ ὅλου Μακεδονικοῦ προβλήματος.

Γιὰ νὰ κατασιγασθῇ ὁ σάλος ποὺ προκλήθηκε γενικὰ ἀπὸ τὸ τόλμημα τοῦ Καρατζάκιοϊ, ὁ Γιαγκλῆς μὲ τὰ παλληκάρια του ἀποσύρθηκε γιὰ λίγο στὸ παλιό του λημέρι, τὸν Κάμπο τῶν Κερδυλλίων. Δὲν ἔμεινε ὅμως ἄπραγος γιὰ πολὺ. Σὲ λίγο ἄρχισε τὴ δράση του διατρέχοντας ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὴ Βισαλτία, ἐκκαθαρίζοντας τὴν περιοχὴ μὲ τὴ συνεργασία καὶ ἄλλων τοπικῶν ὀπλαρχηγῶν ἀπὸ τὸ Δημητρίτσι μέχρι τὰ Κερδύλλια καὶ τὴ Λίμνη τοῦ Ἀχينوῦ.

Ἔτσι δλόκληρη ἡ ἐπαρχία ἀνάπνευσε. Τὸ κῦρος τοῦ Γιαγκλῆ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ εἶναι τεράστιο καὶ ὅσο ποτὲ ἄλλοτε μεγάλο. Οἱ κάτοικοι τὸν θεωροῦν ἥρωα καὶ σωτήρα καὶ τὸν ὑποδέχονται θερμὰ καὶ μὲ ἀνυπόκριτες περιποιήσεις σ' ὅποιο χωριὸ καὶ ἂν φανῇ.

Οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν σοβαρὰ καὶ αὐτοὶ νὰ τὸν ὑπολογίζουσι καὶ νὰ χαλαρώνουσι τὴν καταπίεση καὶ τὶς αὐθαιρέσιες.

Καὶ εἶναι ἀσφαλῶς χαρακτηριστικὸ τῆς νοοτροπίας τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ κύρους τοῦ Γιαγκλῆ τὸ γεγονός πὼς ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ σκληρὸς μπέης τοῦ Μπαϊρακτάρ, δηλαδὴ τοῦ σημερινοῦ Φλάμπουρου, δήμευσε τὶς περιουσίαι τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τοῦ χωριοῦ καὶ ἐγκατέστησε στὰ κτήματά τους Τούρκους, ἐπενέβηκε ἀμέσως καὶ ἀποκατέστησε τὰ πράγματα, διώχοντας ἀπ' τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων τοὺς Τούρκους καὶ ἐπανεγκαθιστώντας τοὺς Ἕλληνας στὶς περιουσίαι καὶ τὰ κτήματά τους.

Εἶναι ἀτέλειωτες οἱ περιπέτειες καὶ οἱ δραστηριότητες τοῦ Γιαγκλῆ στὴν περίοδο αὐτὴ τῆς Μακεδονικῆς ἄμυνας. Θὰ χρειάζοταν ὄρες πολλῆς νὰ διηγηθῇ κανεὶς τ' ἀνδραγαθίματά του καὶ νὰ τὸν παρακολουθήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα. Σήμερα αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ. Ὅσα λίγα καὶ χαρακτηριστικὰ ἀνέφερα παρὰ πάνω εἶναι ἐλάχιστα καὶ ἐνδεικτικὸ δείγμα τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀνδρὸς στὴν Ἐθνικὴ ὑπόθεση.

Ἀλλὰ ἡ πρὸς τὸ Ἔθνος καὶ τὴ Νιγρίτα ἰδιαίτερα προσφορὰ του δὲν τερματίζεται ἐδῶ. Συνεχίζεται καὶ στὰ χρόνια τῆς μεταπολιτεύσεως τῶν Τούρκων στὸ 1908 καὶ ἀποκορυφώνεται μὲ τὴν κήρυξη τοῦ συμμαχοτουρκικοῦ πολέμου στὸ 1912, φέροντας αὐτὸς πρῶτος τὴν ἐλευθερία στὴν δουλευμένη ὡς τότε Νιγρίτα, κάτω ἀπὸ συνθήκες ποὺ θὰ περιγράψουμε στὴν συνέχεια τῆς ὁμιλίας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ κλείσω τὸ εἰδικὸ αὐτὸ κεφάλαιο στὴ μνήμη τοῦ καπετὰν Γιαγκλῆ ἀναφέρω ἀπὸ τώρα ὅτι γιὰ ὅλες τὶς ὑπηρεσίαι ποὺ πρόσφερε στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα καὶ γιὰ τὶς κατοπινές του στὰ χρόνια τῶν δύο Βαλκανικῶν πολέμων ἡ πατρίδα τὸν ἐτίμησε ἐπάξια. Τὸν ἀνεγνώρισε σὰν ὀπλαρχηγὸ Α' τάξεως, τοῦ ἀπένευσε μετάλλια Ἀνδρείας καὶ τέλος τὸν

ωνόμασε αξιωματικό ἐν ἀποστρατεία μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ τοῦ παρεχώρησε ἀγροτικὸ κλῆρο στὴν κοινότητα Φλαμπούρου, ὅπου καὶ πέ-
ρασε τὸ περισσότερον μέρος τῆς ὑπόλοιπης ζωῆς του καλλιεργώντας τὴ γῆ.

Μνήμων τῶν ὑπηρεσιῶν του καὶ ἡ Νιγρίτα ἔχει στήσει τὴν προτομὴν του στὴν κεντρικὴ πλατεῖα καὶ ἔδωσε τ' ὄνομά του σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς, σὰν ἐλάχιστο δεῖγμα εὐγνωμοσύνης καὶ σὰν παράδειγμα καὶ ὑπόδειγμα γιὰ τὶς μεταγενέστερες γενιὲς τῶν Νιγρινιτῶν μιᾶς ζωῆς μεστής καὶ πλούσιας Ἑθνικῶν ἀγώνων.

Ἡ Γαγκλῆς πέθανε καὶ θάφτηκε στ' Ἅγιον Ὄρος τὸ 1944, τὴν ἐποχὴ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς.

Θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου εὐτυχῆ, γιὰτὶ ἀξιώθηκα νὰ γνωρίσω κ' ἐγὼ τὸν ἄνδρα ὑπέργηρο πιά στὴν Ἀθήνα. Ἄλλ' ἔχει μείνει ἀλησμόνητη στὴ μνήμη μου ἡ τεράστια ἐντύπωση, ποὺ μοῦ ἄφησε ὅταν τὸν πρωτογνώρισα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμα νὰ διασχίζη τοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, βαδίζοντας μὲ στητὴν καὶ ὀλόρθη τὴν κορμω-
στασιά του, φορώντας τὴ γνώριμη γραφικὴ ἐνδυμασία τοῦ Μακεδονομάχου ποὺ δὲν ἀποχωρίζοταν ποτέ.

Παρὰ τὸ βάρος τῶν χρόνων του διατηροῦσε ἔντονα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὠραίας ἀρενωπῆς μορφῆς του, ποὺ τὴν πλαισίωνε πυκνὴ καὶ κατάλευκη γενειάδα. Τὸ ἐπιβλητικὸ του παράστημα καὶ ἡ ὄλη του φυσιογνωμία ἔδει-
χναν ἄνδρα ἀποφασιστικὸ καὶ θαρραλέο, ποὺ θύμιζε τὴν χιλιотραγουδισμένην κλεφτουριά τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων.

Ἡ κήρυξη τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912 καὶ ἡ εὐνοϊκὴ ἐξέ-
λιξη τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τόσο γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους συμμαχοὺς, εἶχε τεράστια ἀπήχηση καὶ ἐπίδραση πάνω στὸν Ἑλληνισμό τῆς Μακεδονίας.

Ἡ Νιγρίτα βρίσκεται καὶ αὐτὴ σὲ συναγερμό. Τὴ συνέχει ὁ φόβος μὴ τυχὸν προλάβουν τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα νὰ μποῦν στὴν πόλη, μιὰ ποὺ ἄμαχα καὶ ἀνεμπόδιστα κατηφορίζουν τρέχοντας πρὸς τὶς ἀκτὲς τοῦ Αἰγαίου, γιὰ νὰ καταλάβουν ὅσο ἦταν μπορετὸ περισσότερα Μακεδονικὰ ἐδάφη.

Ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεὸς εἶναι καὶ πάλι ὁ καπετὰν Γαγκλῆς.

Ἐνῶ ἀκόμα οἱ ἑλληνικὲς μεραρχίαι μάχονταν ἔξω ἀπ' τὴ Θεσσαλο-
νίκη καὶ πρὶν ἀκόμα μποῦν σ' αὐτὴ, ὁ καπετὰν Γαγκλῆς καὶ ὁ καπετὰν Δούκας καταρτίζουν σώματα ἀπὸ τοὺς Νιγριτινοὺς ὁ πρῶτος καὶ ἀπὸ παλλη-
κάρια τοῦ Παγγαίου ὁ δεύτερος, καταλύουν τὶς ὀλιγάριθμες τουρκικὲς φρου-
ρὲς, κηρύσσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν μερῶν αὐτῶν καὶ ὑψώνουν τὴν Ἑλληνικὴ σημαία, ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος.

Ἦταν ἡ 21 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912. Ὁ καπετὰν Γαγκλῆς στρατοπε-
δεύει στὴ θέση «Λαλάτρης» καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν συγκεντρωμένων ἐκεῖ
τούρκων στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐνόπλων κατοίκων τῆς περιοχῆς, καὶ τοὺς

ἔξοντῶνει. Μὲ ἐπιστολὴ τότε ζητεῖ ἀπ' τὸν Τοῦρκο διοικητὴ τῆς Χωροφυλακῆς τῆς Νιγρίτας νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν.

Τρομοκρατημένος ἐκεῖνος ἐγκαταλείπει νύκτα τὴ Νιγρίτα. Καὶ τὴν ἐπομένην, στίς 22 Ὀκτωβρίου, ὁ καπετὰν Γιαγκλῆς μὲ τὸ Σῶμα του μπαίνει θριαμβευτικὰ στὴν πόλιν, ὑψώνει τὴν Ἑλληνικὴ σημαία στὸ Διοικητήριο καὶ ἐγκαθίσταται πρῶτος φρούραρχος τῆς ἐλευθερωμένης Νιγρίτας. Εἶναι ὁ ἥρωας τῆς ἡμέρας.

Καταλαμβάνει τότε ὅλα τὰ δημόσια κτίρια, ἐγκαθιστᾷ πρόχειρες ἀρχὲς ἀπὸ ντόπιους Νιγριτινοὺς, μαζεύει καὶ ἀποθηκεύει τρόφιμα καὶ μόλις ἐλευθερώθηκε καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, στίς 26 Ὀκτωβρίου, εἰδοποίησε τὶς Ἑλληνικὰς Ἀρχὰς γιὰ τὴν κατάστασιν πού δημιουργήθηκε στὴ Νιγρίτα καὶ στὸ Παγγαῖο, γιὰ νὰ πάρουν τὰ κατάλληλα μέτρα.

Δυστυχῶς δὲν ἐκινήθησαν οἱ Ἀρχὰς τῆς Θεσσαλονίκης ἔγκαιρα, εἴτε ἀπὸ ἀδυναμία ἀμεσης ἀποστολῆς ἀρκετῆς στρατιωτικῆς ἐνισχύσεως, εἴτε γιὰ τὸν ἐφραντάζονταν τὴ δολιότητα τῆς βουλγαρικῆς ἡγεσίας, κ' ἔτσι δὲν ἀποτρόπηκαν τὰ θλιβερὰ γεγονότα πού σύντομα ἐπακολούθησαν.

Ἔτσι στὴν περιοχὴ τῆς Νιγρίτας καὶ τοῦ Παγγαίου δημιουργήθηκε μία ἐντελῶς ἰδιόμορφη στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις.

Γιὰ τὸ ἔγινε μὲν ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους εὐκόλα, ἀλλὰ οἱ Βούλγαροι δὲν ἀνεγνώριζαν τὸ τετελεσμένο αὐτὸ γεγονός, διεκδικώντας συγκυριαρχία τῶν μερῶν αὐτῶν, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου ὑπὸ τύπον τάχα φιλοξενίας εἶχε ἐγκατασταθῆ μιὰ ὀλόκληρη Μεραρχία ὑπὸ τὸν Θεοδωρῶφ.

Βιάζονταν νὰ καταλάβουν πρὶν μὴ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὅσο δυνατόν περισσότερα ἐδάφη, γιὰ νὰ τὰ οἰκιοποιηθοῦν σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ πρώτου καταλαβόντος, μιὰ πού στὴ συνθήκη ἀφέθηκε νὰ νοηθῆ αὐτό.

Μόνο μιὰ διλοχία τακτικοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦταν ἐγκατεστημένη στὴ Νιγρίτα. Ξέροντας τοῦτο οἱ Βούλγαροι ἀποπειράθηκαν νὰ ἐγκαταστήσουν στὴν πόλιν ἓνα τάγμα σταλμένο ἀπὸ τὸ στρατηγεῖο τῶν Σερρῶν.

Παρὰ τὴν ρητὴ ἀπαγόρευσις νὰ μὴ τὸ τάγμα στὴ Νιγρίτα, ἄγνωστο πῶς βρέθηκε ἐγκατεστημένος ἓνας λόχος βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Κι ἀπὸ τότε, δηλαδὴ ἀπ' τὶς 12 Νοεμβρίου τοῦ 1912, δὲν περνοῦσε ἡμέρα χωρὶς διαπληκτισμοὺς καὶ προστιβὲς τῶν Βουλγάρων μὲ τοὺς ἄνδρες τοῦ καπετὰν Γιαγκλῆ, τὴν ἐνωμοτία τοῦ λοχία Παπαϊωάννου καὶ μὲ ὅλους τοὺς κατοίκους, πού ἀρνοιῦνταν στοὺς Βουλγάρους καὶ ψωμί καὶ τρόφιμα καὶ χόρτο γιὰ τὰ ζῶα, γιὰ νὰ φθάσῃ τὸ ἀποκορύφωμά τους στὴ μοιραία γιὰ τοὺς Βουλγάρους ἡμέρα τῆς 21 Φεβρουαρίου, πού ἀναγκάσθηκαν ντροπιασμένοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ὄνειρά τους γιὰ τὴν ὀριστικὴν κατοχὴ τῆς Νιγρίτας.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου οἱ Βούλγαροι ἐντείνουν τὶς προσπάθειές τους γιὰ νὰ καταλάβουν τὴ Νιγρίτα καὶ ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς. Νέος λό-

χος βουλγαρικού στρατού καταφθάνει στη Νιγρίτα και ένα τάγμα πορεύεται προς την Κουμάριανη περνώντας τη γέφυρα.

Στό Δημητρίτσι βρίσκεται μια διμοιρία ελληνικού στρατού. Έχει έντολη από το ελληνικό Στρατηγείο να μην επιτρέψει την είσοδο σ' αυτό των Βουλγάρων. Ο λοχίας παρουσιάζεται στους Βουλγάρους και τους γνωστοποιεί τη διαταγή που έχει. Οι Βούλγαροι όμως δέρονουν και εξευτελίζουν τον λοχία και στη συνέχεια, αδιαφορώντας, προχωρούν και φθάνουν στο Ξυλότρος, στην Αγία Παρασκευή, όπου και στρατοπεδεύουν.

Ένας λόχος ελληνικού στρατού που κατέφθασε στο μεταξύ υπό τον λοχαγό Γαργαλίδη και τους υπολοχαγούς Σταυριανόπουλο και Κορδογιάννη, έχει δχυρωθῆ έξω από την Τσερπίστα, την Τερπνή, στην ιστορική πιά τοποθεσία Πλατανούδια.

Η σύγκρουση δὲν ἀργεῖ νὰ γίνῃ. Οἱ Βούλγαροι κατέχοντας τὰ ὑψώματα ἀπ' ὅπου ἐλέγχουν τὴν κοιλάδα τῆς Τερπνῆς, διαθέτοντας καὶ πυροβολικὸ ἀρχίζουν στὶς 17 Φεβρουαρίου νὰ βάλουν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, πού φυσικὸ ἔρεισμα ἔχουν μόνο τοὺς Πλατάνους.

Ἀλλὰ τότε γίνεται κάτι τὸ θαυμαστό. Κάτι πὸν δὲν εἶναι σπάνιο βέβαια στὴν ιστορική πορεία τῆς φυλῆς μας, μὰ πὸν καὶ στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ὑπογραμμίζει τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδρείας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Βισαλτίας.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Νιγρίτας καὶ τῆς Τερπνῆς «ἐν συναγεμῶ», μαζί μὲ τὰ Σώματα τοῦ Γιαγκλή καὶ τοῦ καπετὰν Βλάχμπεη, σπεύδουν νὰ ἐνισχύσουν τοὺς μαχομένους Ἑλληνες στρατιῶτες καὶ ἀγωνίζονται στὸ πλευρό τους. Κι αὐτὲς ἀκόμα οἱ γυναῖκες τῆς Τερπνῆς φέροντας στὴ μάχη φαγητὸ καὶ ψωμὶ τονώνουν τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ συντελοῦν μὲ τίς φροντίδες τους στὴν ἐνδυνάμωση τῶν πολεμιστῶν γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἀγώνα.

Οἱ Βούλγαροι, παρ' ὅλο πὸν στὴν ὀλοήμερη μάχη ἔχασαν τὸ μισὸ περίπου τοῦ δυναμισμοῦ τους, συνεχίζουν. Στέλνουν ἓνα τμήμα ἵππικοῦ πρὸς τὴ βορεινὴ πλευρὰ τῆς Τερπνῆς, νὰ συνεννοηθῆ μὲ τοὺς ἐντὸς τῆς Νιγρίτας στρατιῶτες, ὥστε νὰ προσβάλουν ἀπ' τὰ νῶτα τοὺς Ἑλληνες. Ἀλλὰ κι αὐτὴ ἢ προσπάθεια τους ἀποτυγχάνει. Τελικά, ἀφοῦ δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν τὴν Τερπνὴ ἀπὸ τὰ κοντινὰ ὑψώματα καὶ τὴ νότια πλευρὰ, ἀπελπίσθηκαν καὶ σταμάτησαν τίς ἐπιθέσεις τους.

Στὴ μάχη αὐτὴ τῆς Τερπνῆς, ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς ἐτραυματίσθηκαν οἱ ἀξιωματικοὶ Γαρδίκας καὶ Κορδογιάννης.

Ἐνῶ ὅμως ἡ μάχη ἀκόμα συνεχιζόταν στὰ Πλατανούδια τῆς Τερπνῆς, παράλληλη δράση τῶν Βουλγάρων σημειώνεται καὶ μέσα στὴ Νιγρίτα. Ἐπιχειροῦν νὰ καταλάβουν τὸ Διοικητήριο καὶ τὴν ἀποθήκη τροφίμων καὶ πυρομαχικῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀποπειρὰ τους αὐτὴ τὴν ἐξουδετέρωσαν οἱ Ἑλληνες

καὶ ἀνάγκασαν τοὺς Βουλγάρους νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ κλεισθοῦν μέσα στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο πού τὸ ἔχουν μεταβάλλει σὲ στρατώνα τους.

Φρουρὸς στὴν εἴσοδο τῆς ἀποθήκης στάθηκε ὁ ἴδιος ὁ καπετὰν Γιαγκλῆς κι ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Φάλαγγας μὲ τοὺς λίγους ἄνδρες του.

Καὶ τότε ἀντὶς γιὰ τὴν βοήθεια πού πρόσμεναν οἱ ἔγκλειστοι Βούλγαροι, ἔρχεται γι' αὐτοὺς τὸ ἀπροσδόκητο ἄδοξο τέλος, πού ἔβαλε τέρμα στὸ ὄνειρο τῆς κατοχῆς τῆς Νιγρίτας.

Ἕνας Τοῦρκος ἀπὸ τὸ Φυτόκι, ὁ ὁποῖος ἀργότερα βαπτίσθηκε χριστιανὸς καὶ ἀνακηρύχθηκε Μακεδονομάχος, πού τὸν ἔλεγαν Καρασαλῆ, ἀψηφώντας τὶς ὁμοβροντίες τῶν Βουλγάρων πλησιάζει τὸ Σχολεῖο μ' ἓνα δοχεῖο μὲ πετρέλαιο. Μὲ μιὰ σκαλωσιὰ ἀνεβαίνει στὸ παράθυρο καὶ χύνει ὅλο τὸ πετρέλαιο στὴν αἴθουσα ὅπου ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ Βούλγαροι στρατιῶτες. Πρὶν βάλῃ φωτιὰ τοὺς καλεῖ νὰ παραδοθοῦν ἢ νὰ πεθάνουν. Ἐντρομοὶ τότε οἱ Βούλγαροι πηδοῦν ἀπὸ τὰ παράθυρα. Ἀλλὰ οἱ περισσότεροὶ αἰχμαλωτίσθηκαν καὶ ὠδηγήθηκαν στὴ Μητρόπολη.

Ἐστερα ἀπ' τὴν τροπὴ πού πῆραν τὰ πράγματα μέσα στὴ Νιγρίτα καὶ οἱ ὑπόλοιποι Βούλγαροι πού ἦσαν στρατοπεδευμένοι στὴν Γκορνιτσιὰ ἐγκαταλείπουν τὸν καταυλισμὸ τους καὶ φεύγουν κι αὐτοὶ κακὴν κακῶς γιὰ τὰς Σέρρας ἀφήνοντας ὀριστικὰ τὴ Νιγρίτα. Φεύγοντας ὅμως οἱ Βούλγαροι καὶ περνώντας ἀπ' τὰ χωριὰ δὲν ξέχασαν τὴν ἐγκληματικὴ τους δραστηριότητα.

Ἀπ' τὸ Ευλόστρος, τὸ Δημητρίτσι καὶ τὰ ἄλλα χωριὰ μαζεύουν περὶ τοὺς δέκα προκρίτους, ἱερεῖς καὶ δασκάλους, τοὺς φέρνουν στὸν Στρυμόνα κ' ἐκεῖ μὲ πρωτοφανῆ ἀγριότητα τοὺς ἀποκεφαλίζουν καὶ ρίχνουν τὰ πτώματά τους στὸ ποτάμι.

Ἄν δὲν ἔφτανε ἔγκαιρα ἓνας λόχος ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆς 7ης Μεραρχίας γιὰ νὰ φέσῃ τέρμα στὶς κακουργίες τους καὶ τὶς λεηλασίες τῶν χωριῶν, οἱ Βούλγαροι θὰ συνέχιζαν τὸ ἐγκληματικὸ τους ὄργιο.

Ἀλλὰ τὸ «ἄκρον ἄωτον» τῆς ἀπανθρωπιᾶς καὶ τῆς θρασυτητάς τους ἐκδηλώθηκε σὲ βάρος δυὸ ἄτυχων Ἑλλήνων στρατιωτῶν πού ἔπεσαν στὰ χέρια τους αἰχμάλωτοι. Τοὺς ἔφεραν στὰς Σέρρας καὶ γιὰ νὰ ταπεινώσουν τοὺς Σερραῖους ξεγύμνωσαν τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς περιέφεραν ρακένδυτους στοὺς δρόμους, γιὰ νὰ δείξουν στοὺς Σερραῖους τὴν ἀξία τοῦ Ἑλληνα στρατιώτη, ἀλλὰ καὶ τὴ φροντίδα πού κατέβαλλε ἡ Ἑλλάδα στὰ στρατευμένα παιδιὰ της. Καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς συμμαχίας πού ἀκόμα δὲν εἶχε διαλυθῆ. Φαντασθεῖτε τώρα ποιά ἦταν ἡ συμπεριφορὰ καὶ ἡ διαγωγή ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων κατοίκων ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσημη κήρυξη τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου.

Ἔτσι ἡ Νιγρίτα καὶ ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ της ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν

ὀριστικὴ κατάκτησὴ τῆς μετὰ τὴ θαυμαστὴ σύμπραξιν ὅλων τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, ποὺ ἐνίσχυσαν τὰ λιγοστὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα τῆς 7ης Μεραρχίας στὸν ἄνισο ἀγῶνα τους.

Ἡ 21η Φεβρουαρίου τοῦ 1913 ἦταν ἡ εὐλογημένη ἱστορικὴ ἡμέρα ποὺ ἡ Νιγρίτα ἀνέπνευσε καὶ ἀπαλλάχθηκε ἀπ' τὸν βουλγαρικὸ ἐφιάλτη. Δίκαια λοιπὸν οἱ Νιγριτινοὶ πανηγυρίζουν καὶ γιορτάζουν, ἐνθουμούμενοι στὴν κάθε ἐπέτειο τὰ δραματικὰ συμβάντα τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Τί κι ἂν ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, δηλαδὴ στίς 18 Ἰουνίου 1913, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου καὶ τὶς διακυμάνσεις τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μπόρεσαν νὰ ξαναμποῦν γιὰ δυὸ μέρες οἱ Βούλγαροι στὴ Νιγρίτα ;

Τί κι ἂν φεύγοντας ἐξεδήλωσαν ὅλο τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδικητικότητά τους σφάζοντας ἀθώους γέροντας καὶ γριές, ποὺ δὲν εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ ἀπομακρυνθοῦν μετὰ τοὺς ἄλλους κατοίκους ;

Τί κι ἂν φεύγοντας στίς 20 Ἰουνίου μπροστὰ στὴν σαρωτικὴ ὁρμὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὴν ἐγκατέλειψαν καπνίζοντα ἐρείπια καὶ στάχτη ;

Ἡ 21η Φεβρουαρίου τοῦ 1913 εἶναι καὶ θὰ μείνῃ γιὰ τοὺς Νιγριτινοὺς ἡ ὑπέροχη ἐκφραση τοῦ πόθου τῆς λευτεριᾶς ἀπέναντι στὸν οἰονδῆποτε κατακτητὴ καὶ σὰν κορυφαία στιγμή τῆς μακροαίωνης ἱστορίας τῆς.

Γι' αὐτὸ θὰ μνημονεύεται καὶ πρέπει νὰ μνημονεύεται εἰς τὸ διηνεκές.

Κυρίες καὶ κύριοι·

Δὲν θὰ μνημονεύσω τὰ πρόσφατα γεγονότα καὶ τὶς περιπέτειες τῆς Νιγρίτας καὶ τῆς Βισαλτίας στὰ χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καὶ σὲ συνέχεια τῆς καταραμένης ἐμφύλιας διαμάχης.

Εἶναι ἀκόμα τόσο νωπὰ στὴν μνήμη ὅλων μας, ὥστε παρέλκει σήμερον ἡ ὑπόμνησή τους.

Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, ἐπιτρέψτε μου, πρὶν ἐγκαταλείψω τὸ βῆμα τοῦτο, νὰ κάνω μιὰν ἀπαραίτητη ἐπεξήγηση.

Ἴσως κάτω ἀπὸ τὶς σημερινὲς διεθνεῖς συνθήκες ἀπὸ πολλοὺς νὰ θεωρεῖται ἀνεδαφικὴ ἢ ὀποιαδήποτε ὑπόμνηση ποὺ μοιραῖα φέρνει στὴ μνήμη τῶν ἀκροατῶν γεγονότα φρίκης καὶ βαρβαρότητας, ποὺ θὰ ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ ταφοῦν στὴ λήθη τοῦ χρόνου.

Ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Ἑλλάδα ποὺ πρόσφατα βγῆκε τραυματισμένη ἀπὸ μιὰ περίοδο σκληρῆς δοκιμασίας καὶ ποὺ προσπαθεῖ ἐσωτερικὰ μὲν νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀποκτημένη ὁμαλότητα, ἐξωτερικὰ δὲ νὰ δημιουργήσῃ τὸ κλίμα καὶ τὶς προϋποθέσεις, τόσο στὸν εὐρωπαϊκὸ, ὅσο καὶ στὸ βαλκανικὸ χῶρον, γιὰ μιὰ εἰρηνικὴ καὶ ἐπωφελῆ συνεργασία γιὰ ὅλους, θὰ πρέπει τὸ σύνθημα τῆς λήθης τοῦ παρελθόντος ν' ἀποτελῇ τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦμέγα τῆς προσπαθείας τῶν Κυβερνήσεών μας.

Πιστεύω ὅτι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς πραγματικὰ καταβάλλεται φιλό-

τιμὴ ἀμοιβαία προσπάθεια, μὲ πλήρη κατανόηση καὶ ἀνταπόκριση στὸν ἀνεξίκακο χαρακτήρα καὶ τὸ ἀνθρωπιστικὸ ἰδεῶδες τῶν Ἑλλήνων, ποὺ εἶναι συμφυεῖς στὴ φυλετικὴ μας ὑπόσταση.

Ὅμως ἂν πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ ἀναγκαιότητες ἐπιβάλλουν ἀπὸ ἐπίσημης πλευρᾶς τὴν ἀμβλυνση τῶν παλαιῶν ἀντιθέσεων, σὲ καμμιά ἀπολύτως περίπτωσι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαγραφοῦν ἀπ' τὴν μνήμη τῶν ἀνθρώπων τὰ γεγονότα ἐκεῖνα ποὺ στάθηκαν σταθμοὶ ἱστορικοὶ γιὰ τὴν διαμόρφωση τῆς σημερινῆς πραγματικότητος.

Ἡ διατήρηση καὶ ἡ μεταλαμπάδευσι τῆς ἱστορικῆς μνήμης πρὸς τὶς ἐπερχόμενες γενεὲς ἐπιβάλλεται σὰν χρέος καὶ σὰν ὑποχρέωσι. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε πὼς βᾶσι τῆς διαπαιδαγωγήσεως κάθε ἀνθρώπου εἶναι ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας, ἡ ἀνάλυσι τῶν γεγονότων, ἡ συναγωγὴ τῶν ἀναγκαίων συμπερασμάτων, γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῶν αὐτῶν σφαλμάτων, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἀσφαλῆ πορεία πρὸς τὸ μέλλον.

Συγκεκριμένον παράδειγμα οἱ προαιώνιες διαφορὲς καὶ φυλετικὲς συγκρούσεις Ἑλλήνων καὶ τῶν Βορείων γειτόνων.

Ἡ μέχρι χθὲς ἀκαρπῆ στάσι κι ἀπ' τὶς δύο μεριὲς ποὺ ἐδικαιολογήϊτο ἀπὸ ἓνα πολυτάραχο παρελθόν, ὑποχωρεῖ τώρα, καὶ ὄχι μόνο δὲν ἐμποδίζει τὴ στενὴ ἐπαφὴ καὶ συνεργασίαν σὲ πολιτικά, πολιτιστικά καὶ οἰκονομικά θέματα, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται γιὰ χατήρι καὶ γιὰ τὸ συμφέρον τῶν λαῶν.

Κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα αὐτό, ἡ γνώσι τῶν γεγονότων ποὺ διαδραματίστηκαν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ ἡ ὑπόμνησί τους δὲν ἔχει σήμερα τὴν ἔννοια τῆς ἀναζωπυρώσεως τῶν παθῶν καὶ τοῦ μίσους, ἀλλὰ τὴν ἔννοια παραδείγματος πρὸς ἀποφυγὴν καὶ δίδαγμα γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς καλῆς γειτονίας καὶ εἰρηνικῆς διαβιώσεως τῶν λαῶν μας.

ΠΕΤΡΟΣ Θ. ΠΕΝΝΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 290
- Ἄβελ Ὀθων, Ἡ μέχρι Φιλίππου Ἀρχαία Ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Μετάφρασις Μαργαρίτη Δήμιτσα. Λειψία 1860.
- Βίβλος. Βουλγαρικαὶ ὁμότητες ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ κατὰ τὸ 1912. Γεγονότα, ἐκθέσεις, ἔγγραφα ἐπίσημα, μαρτυρίαι. Ἀθῆναι 1913.
- Bronner O., The Lion monument at Amphipolis. Cambridge Mass. 1941.
- Cousinery M. E., Voyage dans la Macedoine. Paris 1831.
- Δαμάνης Δημ., Νιγρίτα - Σύρπα. Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον 1911.
- Δήμιτσας Μαργ., Ἀρχαία Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας. Τόμοι 2. Ἀθήνησι 1896.
- Θεοδωρίδης Τρ., Ἀθανάσιος Ἀργυρὸς (Εἰς μνήμην). Ἀθῆναι 1956.
- Θηλυκὸς Ἀστ., Ἡ Νιγρίτα. Πόθεν ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως καὶ τὸ τραγούδι τῆς Γερακίνας. Σερραϊκὰ Χρονικὰ Β' (1957).
- Καφταντζῆς Γ., Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρῶν καὶ τῆς περιφέρειας τῆς. Τόμ. Α', Ἀθῆναι 1967, τόμ. Β', Σέρρες 1972.
- Λεφάκης Γ., Αἱ βουλγαρικαὶ θηριωδία ἐν Σέρραις τῷ 1916 - 1917 καὶ τὰ μαρτύρια τῶν Ἑλλήνων Ὀμήρων ἐν Βουλγαρίᾳ τῷ 1917-1918. Θεσσαλονίκη 1948.
- Νομικὸς Δημ., Ἡ καταστροφή τῆς Νιγρίτης (18 Ἰουνίου 1913). Ἀθῆναι 1914.
- Παπαθανασίου Εὐάγγ., Ἱστορία τῆς Νιγρίτης καὶ τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας. Νιγρίτα 1970.
- Πέννας Πέτρ., Ἱστορία τῶν Σερρῶν. Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς των ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, 1383 - 1913. Ἔκδοσις Β'. Ἀθῆναι 1966.
- Ὁ Μακεδονικὸς Ἄγὼν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σερρῶν κατὰ τὸ 1907. Α. Σακτιούρη, Προξενικαὶ ἐκθέσεις. Σερραϊκὰ Χρονικὰ Γ' (1959).
- Μνημόσυνον Ἀθανασίου Ἀργυροῦ. Εἰς Τρ. Θεοδωρίδῃ, Ἀθανάσιος Ἀργυρὸς (Εἰς μνήμην), Ἀθῆναι 1956.
- Σπυριδάκης Σπ., Οἱ αἰφνιδιασμοὶ τοῦ Παγγαίου. Ἀθῆναι 1914.
- Στράτης Εὐάγγ., Ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν. Β' ἔκδοσις, 1926.